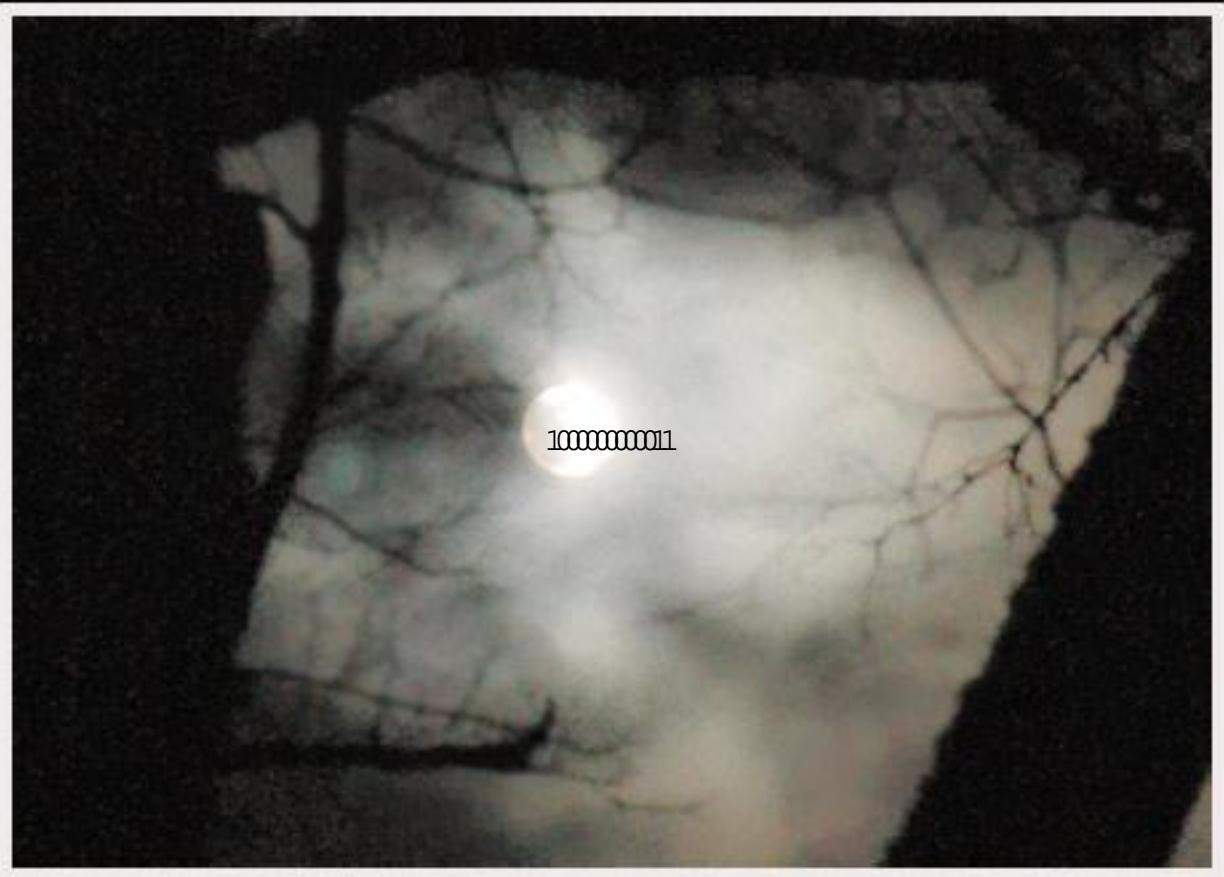

HİKMƏTLƏR VƏ NƏSİHƏTLƏR

Pdfləşdirən: kitablar saytı

<http://www.kitablar.com>

hikmətin başı allahdan qorxmaqdır.*//*

Anlamaz özünə düşməndir, özgəyə necə dost olur?*/ /*Kim səni öyür, pislər dəxi.*/* /*Nəfs irzini tərk eyləməz olənədək.*/* /*Hər kəsin təcrübələri çoxdur, əqli dəxi çoxdur.*/* /*Tənbəllik və çox yatmaq insani allahdan uzaq eylər və fəqirliyi artır.*/* /*Evdən irəli qonşunu axtar və yoldan irəli yoldaş.*/* /*Pislə özünü, necə ki özgəni pislərsən/* /*Acığın əvvəli dəlilikdir, axırı peşmanlıq.*/* /*Hər kəsin həvası əqlinə qalibdir, həlak olur. */ /*Əqilli düşmən nadan dostdan yaxşıdır.*/* /*İbadət şəhvəti öldürür.*/* /*Fəqirlik yaxşıdır haram dövlətlilikdən və kasıbılıq xoşdur zülmdən.*/* /*Lal dil yaxşıdır, yalançı dildən.*/* /*Xalqın pisi o alimdir ki, elminə əməl eyləməyə.*/* /*Eşit ta anlayasan və danışma ta səlamət olasən.*/* /*Üç zat məlum olmaz məgər üç yerdə: ığidlik tanılmaz məgər cəng vaxtı və həlimlik bilinməz məgər acıq vaxtı və dost məlum olmaz məgər hacət vaxtı.*/* /*Ədəbsiz kişi cansız cəsəd kimidir.*/* /*Kim çox danişir, çox sürüşür.*/* /*İki kimsə doymazlar: elmi tələb eyləyən və mali tələb eyləyən.*/* /*Özünü xalqdan sayma nə qədər ki, acığın özünə qalibdir.*/* /*İki halətlər insanı həlak eylərlər: malın çoxluğu və kəlamin çoxluğu.*/* /*Tövbəsiz cavan ustasız ev kimidir.*/* /*Alimin bir günü yaxşıdır cahilin hamı ömründən*/ /*Yatanın oyaqdan xəbəri olmaz.*/* /*İlan vurmuş ipdən qorxar.*/* /*Atın elməyi itlərin bayramıdır.*/* /*İki qılinc bir qına sığışmaz.*/* /*Dəmir kəsilməz məgər dəmir ilə.*/* /*Nemət şükür ilə bərqərar olur.*/* /*Qələm bir ağacdır ki, yemişi nəfdir və fikir bir dəryadır ki, mirvarisi hikmətdir.*/* /*Fəqirlik bəxşisi bəxşışlərin yaxşısıdır.*/* /*Xəlq ölüdür və elm əhli diri.*/* /*Dirilik od kimidir, əvvəli tüstü, axırı kül.*/* /*İnsana çətinraqdır öz nəfsini tanımaq.*/* /*Xalqın elmləri ikidir: həqiqətdir ki, onu təhsil eyləməkdə aciz olur və batıldır ki, onun təhsili faidə verməz.*/* /*Səbirsiz fəqir yağsız çiraq kimidir. */ /*Dünyanın və malin dostluğu hamı xətaların başıdır.*/* /*Tələsməkdə peşmanlıq var, səbrdə salamat.*/* /*Diri it ölü aslandan yaxşıdır.*/* /*Qardaşların yaxşısı o kəsdir ki, xəbərləndirə qardaşını şərdən, qoruya və xeyrin tərəfinə yol göstərə.*/* /*Ölüm yavuqdur bizlərə, necə ki, kirpik gözə yavuqdur.*/* /*O kəs ki, özkənin sərrini sənə deyir, sənin sərrini dəxi özgəyə deyər.*/* /*Alim cahili tanır, ondan ötrü ki, o cahil var idi və cahil alimi tanımaz o səbəbdən ki, o alim olmayıbdr.*/ /*Heç zad sənə fayda verməz, məgər o ki, səninlədir.*/* /*Xoş o kəsə ki, özgənin eybindən öz eybinə məşğul olur.*/* /*Kim ki, tikan əkər, ondan üzüm dərməz.*/* /*Qənaət eylə ona ki, allah qismət eləyibdir ki, qane olursan.*/* /*Qorxma ondan ki, həzər eylərsən, amma həzər eylə ondan ki, arxayınsan.*/* /*Deyənə baxma, dediyinə bax.*/* /*Hər kəs hər zadı dost tutar, onu çox zikr eylər.*/* /*Kim ki, eybsiz dost axtarsa, dostsuz qalar. */ /*Zalim ölüdür, əgərçi diridir.*/* /*Yaxşılıq eyləyən kişi diridir, hərçənd elmüş ola.*/* /*Faydası yoxdur o xəzinənin ki, ondan nəfəqə verilməyə.*/* /*Şəhərlərin pisi o yerdər ki, onda doğru kişi yoxdur.*/* /*Bu gənki işini sabaha qoyma.*/* /*İki şəylərin fəziləti tapılmaz, ta əldən getməyə: cavanlıqdır və afiyət.*/* /*Xalqın zəifatı o kəsdir ki, xalqın sərrini saxlamaya və qüvvətli o kişidir ki, öz acığına qalibdir.*/* /* O kişi səbrlidir ki, fəqirliyini gizlədə və o kəs qənidir ki, ona yetişəni qənaət eyləyə.*/* /*Hər kəs ki, xeyri öyrədər özgəyə, özü əməl eyləməz, o kor kimidir ki, əlində çiraq ola, özgələr onun çirağı ilə yol tapalar, amma özünə bir faydası olmaya.*/* /*Bir işə iqdam eyləmə ki, onu

bacarmazsan.*/ /*Eyləmə o işi ki, sənə faydası yoxdur.*/ /*Ümid bağlama malə,
hərçənd çox olə.*/ /*Layiq deyil o əqilliyyə ki, sakın ola bir şəhərdə ki, onda
beş şeylər olmayıalar: adil padşah və doğru qazi və həziq təbib və axar su və
möhkəm bazar.*/ /*Dünya şirindir çahilə vəacidir aqilə.*/

اولو تانرىنин آدىلا

آتالار سۇزو

آللادان اوزولمىيە نە اولوم يوخدور Ø.

آللاد قازاننان آلار وئرەر بىچەرەنە Ø.

آللاد بويىنۇوا قويىسون Ø.

آللاد بىلەسىن قرغە يىبىدى Ø.

آللاد دغەلە مات وئرمەسىن Ø.

آت آلمامىش آخرىر چكىر Ø.

آت اولان گونو آت، آرى اولان گونو آرى Ø.

ات قوتولاندان سورا باتمان آلان چوخ اولار Ø.

آتامىن اولمە گىينىن قورخىرام، قورخىرام عزرايىل قاپىمى تانىييا Ø.

آتدان دوشۇر؛ يەھە رەدەن دوشىمور Ø.

آج تويوق ياتار يوخودا دارى گۈرەر Ø.

آدام باشىنا كول الله سە دە اوجا يئرەن الىيە Ø.

آدام دئىير ائشىھە گىن قولاغىينا ياسىن اوخويورسان Ø.

آدام دئىير آغزىن پىشىرىپ لەر Ø.

آدام دئىير تك ائشىھە گلى خلوه رە دونور Ø.

آدام دئىير مئيمون يىيە سىنىن اوزونە باخىر Ø.

آدام كى سووو كوزە دە گۈردى، گونو باجادا هئچ اىش اوستە گئىمە ز Ø.

آدامليق باجاسيندان باخماييب Ø.

آدامنان ايت قاتيغى ايسته يير Ø.

آدامنان آغيز ايسته يير Ø.

آدامين آغزىندان سؤز آلير Ø.

آدون ندى رشيد آغىر دى، آغىر ائشيد Ø.

آدون ندى رشيد بىريين دى، بىريين ائشيد Ø.

آرادا مئيدان سولئير Ø.

آراليق ايتىن اوقارىر Ø.

ارخ ايسته مە مىش سو بوشلاسون داغىلار گىدر Ø.

آرواد وار آرپا اونوننان آش ائله ر، آرواددا وار كرتىك باشىن ياش ائله ر Ø.

آز دانيش ناز دانيش Ø.

آسلاتين ائركەك دىشى سى اولماز Ø.

آغ اولسون، داغ اولسون Ø.

آجاج بار گتدىقجه باش اىهر Ø.

آجاجى اىچىندن قوردىئىر Ø.

آجاجىن بارىن يئىيب قابىغىن سويمازلار Ø.

آغريمىيان باشا سققىز يايپىشدىرمازلار Ø.

آغريمىيەن باشا دسمال باغلامازلار Ø.

آغريمىيان دىشى چكە للر Ø.

آغزوو ووردۇن حاراما؛ چومچە نى توت قالاما Ø.

آغزىندا دادى قالىب Ø.

آغىز دىيىه ر گؤت يىيەر Ø.

آلتداكى اوستە كىينىن اوزونە تۈپورور Ø.

آلچاقدا ياتانى سئل آپارار، اوجادا ياتانى يئل Ø.

ال الى يووار الدە قايىدىب اوزو يووار Ø.

(ال اياغا قالدى). (ال هايا قالدى Ø).

ائركە جدە ندە سوت ساغىر Ø.

ائركە ك ائشىشە ك قودوخ دولاندىرماز Ø.

اۋزگە اۋزگە نىن نمازىن اوستورا - اوستورا قىلەر Ø.

ائشىشە گە دئدىلەر دوغدون يوكون يونگول لە شىدى، دئدى: ھاچان بىر آزدا چوخالدى Ø.

ائشىشە گە گوجو چاتمير پالانى سۆكۈر Ø.

ائشىشە گىمىز اولوب باشى قىزىلەندى Ø.

ائشىشە ك آنقىرار ياز كىچەر Ø.

ائشىشە ك باشى اولوب Ø.

ائشىشە ك ساتان كوششە ك آلا بىلمە ز Ø.

ائىل گوجو؛ سئل گوجو Ø.

ائىلە بىل آىي يا دە يېرىمانچى دئدون Ø.

ائىلە قاچىر آدام دئىير ناخىرچى اليىندهن قودوخ قورتولوب Ø.

ائىلە قورخور جىن دەمیردەن قورخان كىمىن Ø.

اۇرتولۇ بازار دوستلۇغۇ پوزار Ø.

اولو ائشىشەك گزىر نالىن چكە Ø.

اولور بىلىر بىر ايش گۈرمىر Ø.

اولوسو اولەن اوووندو، شىوه نه گىئدەن اووونمادى Ø.

اوت قىشە سامان قىرخ بئشە Ø.

اودتىغوموز يئرده اىشە قالدىك Ø.

اود اولسا هارانى ياندىرار Ø.

اوز وئردىك آستار اىستە دى Ø.

اوزدە آشىغام دالدадا آغلېيەن Ø.

اوزون آدامىن آغلى توپوغۇندا اولار Ø.

اوستو اۇرتولۇ دانىشىر Ø.

اوشاشق سىچىدى بىر يئرە گلىن ياخدى مىين يئرە Ø.

اوغرو اۆزو ائو اولماز ائو صاحابىن ائولىقدەن سالار Ø.

اولان نه جانوننان قوروپىسان Ø.

اولان نه جانووا ال قاتىپىسان Ø.

اولوبدور گۈت ياراسى Ø.

اوندان كور پىشىك دە خىئىر گورمە ز Ø.

اونون قىرىمىن بىلىر Ø.

اياغىنinin آلتىن ائشەن وار Ø.

اياق اوستە اوتوروب Ø.

ايت آشىنا دونوب Ø.

ايت هوره ر کاروان کئچه ر $\emptyset$.

ايت کيمين آداما گلير $\emptyset$.

ايت کيمين کولليکله رى سوله نير $\emptyset$.

ايتدە نده بير تىكە چۈرەك بور جلودور $\emptyset$.

ايتنىن قودوران يئرىنه گىدىپ چىخىپ $\emptyset$.

ايتنىن قور دوزه ليشىسىه واي چوبانىن حالينا $\emptyset$.

ايتنىن قور دونان يولداش اولوب $\emptyset$.

ايىشىھەك آنقىرار ياز كئچه ر $\emptyset$.

ايگىنه ايلە گور ائشىر $\emptyset$.

ايلان يارپىزدان قاچار $\emptyset$.

ايلان كىمى آدامى پؤشلە بير $\emptyset$.

اينسانىن اوزون گۈرمىش يا دا كر كىفەتىن $\emptyset$.

اللى آغزىنا چاتمير $\emptyset$.

اليم اياغىم ده يمه مىش دور اكىل $\emptyset$.

اليينىن دالىن داغلايىپ $\emptyset$.

اليوى آلتدان گتىر $\emptyset$.

بئش بارماغىن بئشىدە بير اولماز $\emptyset$.

بئلينە ال چالان وار $\emptyset$.

باش باغلى دى ائله دى $\emptyset$.

باشین بیتله دی Ø

باشینا بیر اویون گتدی کی توى دا اوستورانىن باشینا گلمئىيپ Ø

باشىننان بولاغ آچىلىپ Ø

باغا يول گئدە نمیر بىرىنده بئلىنە چاتىر Ø

باغدا ارىك وارىدى سلام عليك وارىدى. باغدان ارىك قوتولدو سلام عليك قوتولدو Ø

بالم بالامين بالاسى يارىسى بالامين پاراسى يارىسى ايلانىن پاراسى Ø

بو يۇنۇن سحرى دە وار Ø

بورنو جىرىيەلمئىيپ Ø

(بورنونا يېل وئرير.) بورنو يېللى دىر Ø

بورنوننان توتسان جانى چىخە ر Ø

بوغاز باشا بلادى اولماسا كربلادى Ø

بولاغ گەڭ ئۆزۈننەن بولاغ اولا سو تۈكمە غىنەن بولاغ اوماز Ø

بويۇنوا بىچىلىپ Ø

بىر آتىم بارىتى وار Ø

بىر ئوبىن بىر آدامىدى Ø

بىر ئىنەن مىن قارپىز توپۇپ Ø

بىر باشى وار مىن سئوداسى Ø

بىر تىكە چورەگى اووسانا يا دوشوب Ø

بىر كوتۇگون اوستۇندە مىنندە نە شويور دوغرانار Ø

بىر كويىشە ندە ايکى دووشان مايىز دوشىسە اوردا خىروبرە كە ت قالماز Ø

بېرلىك ھاردا دىرلىك اوردا Ø.

بىلە سىنه بىر پىتۇو دە يىب بىر پارا Ø.

بىلە كدهن وورور Ø.

پاي اتىن شورباسى اولماز Ø.

پاي بؤلەن ياشۇزمما اولار يامغۇن Ø.

پايمىز اولاندا ائشىشەگى وئر ائشىشە گە يازدا ائشىشەگى ائشىشە گەدەن آل Ø.

پوخ يىيەن ايتىن چومچە سى بئلىننەدە اولار Ø.

پىچاق وورسون قانى چىخماز Ø.

پىشىيگە دئسون پوخون داوادى سىچەر قويىلار Ø.

پىشىيگى دووارا قىىسنايارسان قايىدار اوزوو جىرار Ø

تارى وئرە نىن قاباغىنا ال وئرمك اولماز ، تارى آلانين قاباغىن آلماق اولماز Ø

تارى يازانى بندە پوزا بىلە ز Ø.

تانيش اتىمىي يئسە دە سوموگومۇ توبرايا يىغە ر Ø.

تخت اوستە اوتوران بخت اوستە اوتورار Ø.

تىزه بورنونا ايشئىيب Ø.

تىزه دئىير ارىك شورباسى نىن دنە سى وار Ø.

توب ووراسان داغىلماز Ø.

تولكۇ تولكويە بويوردى تولكودە قويروغۇن Ø.

تولكۇ سوواقلى باغا گىرمە ز Ø.

تولكويە دئدىلەر ھانى شاهىدون دئدى قويروغۇم Ø.

توى اولا توى بگى ائوده قالا Ø.

توى اولا تويوق ائوده قالا Ø.

توى اولا تويوقلار ائوده قالا Ø.

توى گۈرمە دىك توى باجاسىندان باخدىك كى Ø

تويوق گىئدر پوخودا گىئدر Ø.

تويوق گىئدip قازىن يئريشىن يئريسه جرجىيگى جىرىلەر Ø.

تک الدهن سىس چىخىمە ز Ø.

تک اليم تک باشىم Ø.

جان وئرەر مال وئرمە ز Ø.

جانىن يىغىب خىرتىدە گىنە Ø.

جين آزىدى جىنلىكىدەن بىرىدى چىخدى كوللوكىدە ن Ø.

چۈرەك اولماسادا ال چۈرەگى اوЛАR Ø.

چادراسىزلىقدان ائوده قالماشىمىش Ø.

چاغىريلان يئرە ارىنەمە، چاغىرمىيىھەن يئرە گۈرونە Ø.

چايىدان كىچە ندە گوت-گوته دە يېبلەر Ø.

چۆپ اوزادىر Ø.

چوخ گزەن چوخ بىلەر Ø.

چوخ يئمەك آدامى آز يئمە غەدەن سالار Ø.

چولو اوغورلىيىھەن يئرين بىلەر Ø.

چولون سودان چىخاردىر Ø.

چیخان قان دامار دا دورماز Ø.

حشه منهن دالى قالدون چپيش ساخلا اكيننهن دالى قالدون آرپا اک Ø.

حالقا يار گئده رى نار گلى بىزه كور گئده رى كار گلى Ø.

خسته نى گؤرهن آغلار Ø.

خوشلوقونان ايلانى بير تيقدان چيخارتماق اوilar Ø.

خيارين شيرين باشيندادى Ø.

دئدى نئجه سن بير سوز دئييم چاتدايسان، دئدى نئجه سن آنلامايم پارتدايسان Ø.

دئدىلەر ايش، قىز دئدى ارە گئده جم، گلين دئدى آيريلاجام، قوجا دئدى اولەجم، اولدو Ø
قىش، نه قىز ارە گئتدى، نه گلين آيريلدى، ندە قوجا اولدو ايشىدە يئرىندە قالدى

دئدىم ئاشىدە سن دا، قانمييە سن كى Ø.

دئسون اياعون ياندى چكىل دالى چكىلمە ز Ø.

دئسون خالا دىيەر آنا Ø.

دارى دونيادا يئددى ارخە دەن بير چووالى يوخدور Ø.

داشى آتىلىب Ø.

دالدادا كلى يە گلهن گۈز قاباغىندا دوغار Ø.

دالدان آتان توپوغا دە يە ر Ø.

دالى قاباغىنا كئچمە ق اولمور Ø.

دايچا آت اولونجا يىيە سى مات اوilar Ø.

درىازچى اولمىيەن يئرده درىازچى دىر Ø.

دلېيە حالوا گىچە بال نئينه ر Ø.

دلييە يئل وئر الينه بئل وئر Ø.

ده وئينه نال بند كيميندى لر Ø.

ده ييرمانىن بوغازينا اولو سالاسان ديرى چىخار Ø.

دوز يئيب دوز قابين سيندىرمق Ø.

دوز يولون يئرييە نمير دولايى يە شىلالاغ آتىر Ø.

دوستونان دوشمه نى دارا دوشە ندە تانى Ø.

دولانان اياغا داش ده يە ر Ø.

دوه ديزىن به يە نهر ننه قىزىن Ø.

دوه گۈردون قىغىن گۈمە دون Ø.

دوه لر بوغوشسا قار ياغار Ø.

دووشان گوزو آچىق ياتار Ø.

دووشان ياتدىقجا قاچار Ø.

دوبييە دئدىلەر بويىنون ايرىدى، دئدى هارام دوزدى؟ Ø

(ديرناغىنан اتىن آراسىينا گىرمك اولماز (أتىن سوموگون آراسىينا گىرمك اولماز Ø

ديل چىخاردىب يارىم ارشىن Ø.

(ديل دگىل زهريدىر.) ديلى وار بير باتمان. چوخ آجى ديلى وار. ديلى باشىننان يئكه دير Ø

ديل دىيىھر گوت بىيە ر Ø.

ديلى ايان ديلينه اوخشە بير Ø.

دېندىرىپ كىيل دالى Ø.

سئرچه لر ده ديل آچيپ Ø.

سامان سنين دگيل سامانليق کي سنينديр Ø.

سرپ ايتى قورد آپارار Ø.

سسى قويودان گلير Ø.

سفئيين باشيندا يونجا كولو بiteme ز Ø.

سفئيين بوينوزو اولماز Ø.

سو سنهگى سودا سينه ر Ø.

سوباريليق سولطانيقدى Ø.

سوزو آنلايانا دىيە سن Ø.

سولانان قار قالخانماز Ø.

سووون قاباغى هارا گئىسى دالى دا اورا گئىدە ر Ø.

سويوب سويوب قوبروغونا چاتاندا موندارلايىب Ø.

سيكىنهن چووانى آنلامير Ø.

شانسيما كوللو كوبە دە چىخمه ز Ø.

شيطان بوغازينا هاچا ووروب Ø.

صف دولانار شرط اودى کي ناصافى دولاندىراسان Ø.

عزيزيم عزيز، تربىيە م اوندان عزيز Ø

عومرو آز دالى ياز Ø.

فت ايش گئروب Ø.

فهيم لى اوغول نئينير دده مالين فهيم سيز اوغول نئينير Ø.

قاباقدان يئيير دالدان توکور Ø.

قاتير كيمين دير بويينينا مين بوينووا ميندير Ø.

قارداشلار ساواشدى ابله لر ايناندى Ø.

قارى قارى دانيشماق Ø.

(قارنى زىغلىدى). (حشه مه تلى و پاخيل دير Ø)

قارنinin دا مين تولكو يان يانا ياتىب Ø.

قازان قازانا دئيير گوتون قارادى Ø.

قاzmanى قىزىلدهن ده باشلاسون گىنه گوهن دىبى قازار Ø.

قالان ايشه قار ياغار Ø.

قان ائشىشە گىن مىنib گلىپ دوشوب قاپى دا Ø.

قان ائلىيەن قان ائله مئيىب خبر آپاران قان ائلىيىب Ø.

قرە قئىيد جانىن آلىپ Ø.

قلبى يئرە سو چىخماز Ø.

قوج اكە چېپىش تكە Ø.

قودو خلو ائشىشە كاروانا گىئدەمە ز Ø.

قورتدارسان قوردو چىخەر Ø.

قورد آغزىننان چىخىپ Ø.

قورد اورهگى يئيىب Ø.

قورد بالاسى قورد اولار Ø.

قورد دئدون قولاغلارى گورسە ندى Ø.

قورد دومانليق گزه ر $\emptyset$.

قورد يوواسيندان سوموك اسكيك او لماز $\emptyset$.

قورددان قورتولدوك قولئيانبيه توش گلديك $\emptyset$.

قورشاخدان آشاغى دانيشىير $\emptyset$.

قولاغ گونده بير سؤز ائشىدمە يە كار او لار $\emptyset$.

قونشوم قونشو اولسا كور قىزىم ارە گئدر $\emptyset$.

قونشىيە او مود او لان شامسىز قالار $\emptyset$.

قويون قوزوسونون اياغىن باسلاماز $\emptyset$.

قىرمىزى قار ياغىب؟ $\emptyset$

قىرييلەن قوشۇناندى $\emptyset$.

قىز قاپىسى شاه قاپىسى $\emptyset$.

(قىزىلباشدى). (يوكسک روحلو و اسكيك لىلكرە يئننەمە يەن آدام $\emptyset$)

قىزىم سنه دئىيرە م گلىننەم ائشىد $\emptyset$.

قىش بير گونده قىشلىغىن بىلدىرە ر $\emptyset$.

قىش گئدر او زو قارالىق كومورە قالار $\emptyset$.

قىنه مە غە قارى او كوز $\emptyset$.

قىلىچ ياراسى توختار دىل ياراسى توختاما ز $\emptyset$.

گؤتىدەن باشا قىزىل اولدو ندى $\emptyset$.

گئتدىك گلىن گۈرمە گە، گلىن گئتدى تزەك يېغمە غە $\emptyset$.

. گۈتىيىنهن قاپى آچما يىب $\emptyset$

گۆزه للىك اوندور دوققۇزو دوندور Ø.

(گلىن توشدو تويچو سىشىدى.(سيچدى Ø

گەزەن اياغا داش دە يە ر Ø.

گوجو چاتانى وورور چاتمايانادا بير داش آتىر Ø.

گون وار گون وار Ø.

مئە دە شئە گلە ر Ø.

مال يىيە سىنه اوخشاماسا حارامدىر Ø.

مسجىد قورولمامىش كور قاپى دا دوروب Ø.

من آغا سن آغا اينه كله رى كىم ساغا Ø.

منىم اوره گىمنەن خبر وئرىب Ø.

موس موس دئىينجا دئنە موصطفى Ø.

مېن يئىيجون اولسۇن بىر دئىيجون اولماسىن Ø.

نابلد قويى يە داش آتماق اولماز Ø.

نە سىنه باخ قىزىن آل قىراغىنا باخ بئزىن آل Ø.

نە ايشيم ايشدىر، نە اليم بوشدور Ø.

نە ايشين وار تولكىدە تولكى سنى هوركىدە Ø.

نە سىكىدىغىمىزدەن ياراندىك نە سىكىلىدىغىمىزدە ن Ø.

نە ياسىمىز ياسا اوخشايىر نە تويوموز Ø

نېيە تېھ غون قولتوغوندادى Ø.

اله باخان اولوب Ø.

هاميئى بزهرا ئوزولوت گزه ر $\emptyset$.

هر آنقيرانا آخرى چكسون بوردان اصفهاناجاق آخرى اوilar $\emptyset$.

هر نه توكسون آشوا چيختىڭ قاشوقووا $\emptyset$.

هر يئر اوجادى اليوي آپار قوى اورا $\emptyset$.

هردهن آسغىرىرام هردهن اوسگوروره م $\emptyset$.

وئرمە سە خالىق نئينه سىن مخلوق $\emptyset$.

وريانى سووا وئريب $\emptyset$.

ووروسان اولور كىشىلە يېرسەن گئدمىر $\emptyset$.

كىچلە دئديلەر باشىوو يودون، دئدى يودومدا درە دىمەدە $\emptyset$.

كىچى كيمىن آدامىن قولاغىن گمىرىر $\emptyset$.

كار ائشىدەمە ز يان يورار $\emptyset$.

كاسىب پارا تادى يئر تاپمادى يئر تاپدى پارا تاپمادى $\emptyset$.

كاسىب يئىيش گئىيشىن بىلسە كاسىب اولماز $\emptyset$.

كاسىبىن ئوينىن آشاغىسى يوخارىسى اولماز $\emptyset$.

كاسىبىن چورەگى قوتولاندان سورا تندىرى آلىشار $\emptyset$.

كىدىمىز كند اولسادا يوسماجا كند اوilar $\emptyset$.

كەھلىگى آزىب $\emptyset$.

كور آتىن كور نال بندى اوilar $\emptyset$.

كور پىشىگىن گوزىن باغلئىير $\emptyset$.

کور قوشون يوواسين آللاه اليمن قويار Ø

کور نه ايستهर آللاهدان؛ بير جوت گؤز، بيرى ايرى بيرى دوز Ø

كول دىبىندە دووشان ياتار Ø.

يئدى اوستوندە ندە بير كاسا سوايچدى Ø.

يئرین آلتىندا بىلىر اوستوندە Ø.

يئرinen يېغيشىدىرە سن بىلمە ز Ø.

يئمە غىنهن دويمادىق يالماгинان دويجاق Ø.

ياخچى ليق ائله آت درىايا باليق دا بىلمە سە خاليق بىلە ر Ø.

ياد آغلار يالان آغلار Ø.

ياد ايتىن قويروغۇ اليىنده اولار Ø.

يارالى بارماغا اىشە مە ز Ø.

ياز عمۇرۇ آز Ø.

ياس توى كاسىيىبا بىردىر Ø.

ياغلى چورەك گزىر Ø.

يالقوزەك جاناوار كىمىن گۈزە گىرپىر Ø.

يانسىن چىراغى گلسىن ايشىغى Ø.

يورغانووا گۈرە قىچۇوئى اوزاد Ø.

يوز اولچ، بير بىچ Ø.

i Q T i B A S L A R

NƏCƏFBƏY VƏZİROV

Pdfləşdirən: kitablar sayti

<http://www.kitablar.com>

İ Q T İ B A S L A R AĞA KƏRİM XAN ƏRDƏBİLİ (Komediya 4
məclisdə) ƏFRADİ-ƏHLİ-MƏCLİS Ağa Kərim xan Ərdəbili. İ s k ə n d ə r x a n -
onun oğlu. L e y l a x a n i m - onun qızı. H e y d ə r Zəngilani - qoca kişi. R
ə h i m - onun oğlu. 3 ü l e y x a x a n i m - onun qızı. Bədircaha n-qoca
övrət. S ə f ə r ə l i-xanın aşpazı. Ə h m ə d - İskəndər xanın nökəri. M i n b
a ş 1. ƏVVƏLİNÇİ M Ə C L İ S Vaqe olur Ağa Kərim xanın evində, otağın qabağında
bağça, Rəhim ayaq üstə, Leyla xanım əyləşib taxt üstə R ə h i m-Mən çox təccüb
edirəm, Leyla xanım, əlhəmdülil-lah əhd-peyman elədik ölənədək bir-birimizdən
ayrılmayaq; o gündən bəri mən şadlığimdən bilmirəm neyləyim. Amma sən həmişə
fikirdəsən, üzün gülüb, qaşqabağın açılmışır, Qana bilmirəm səbəb nədir?.. Yoxsa
peşman olubsan, əzizim? L e y l a x a n i m-Mən heç vaxt peşman olmamışam və heç
vaxt olmaram. Ancaq qorxuram mane olalar... R ə h i m-Məhəbbət olan yerdə
təşvişə düşmək naqaqdır. Sizi inandırıram ki, nə qədər canım sağdır, səni
allahdan savay heç kim mənim əlimdən ala bilməz. L e y l a x a n i m-Bircə fikir
elə, Rəhim, sən bu evdə nökər durmusan, mənim atam da vilayətdə bir kişidir,
necə ola bilər ki, o məni öz nökərinə verməyə razı olsun? Hələ övladının,
qohum-əqrəbasının məzəmməti, camaatın murdar-murdar danışıığı dursun kənardə... R
ə h i m-Belə olan sürətdə mənə rüsxət ver, gedim sübut gətirim ki, mən özüm də
nəciblərdənəm və sənin məhəbbətinə layiqəm. L e y l a x a n i m-Yox... Mən
ayrılığa dözə bilmərəm... Ancaq səndən təvəqqə edirəm ki, səy eləyəsən atam sənə
məhəbbət gözü ilə baxsın. Bəlkə allah kömək eləyə, onu bir tövr yola gətirək. R
ə h i m-Məgər, Leyla xanım, görmürsən mən gecə-gündüz xanın qabağında satınalma
qul kimi əlibağlı durmuşam və həməvəqt onun xahişini əmələ gətirirəm? L e y l a
x a n i m-Lazımdır ki, qardaşım ilə də mehriban dolanasınız. R ə h i m-İndiyə
kimi İskəndər xan həmişə mənə mehriban və şəfaət gözilən baxıb... Odur, bax, özü
də gəlir, mən gedim. (Gedir.) L e y l a x a n i m-Ay biçarə, yamanca işə özünü
də salmışan, məni də. İskəndər xan (daxil olur)-Burada qeyri adam yoxdur ki,
Leyla? L e y l a x a n i m-Bir kəs yoxdur, qardaş, təkəm... Nə üçün belə
bikefsən? İskəndər x a n-Qısa söz, bacı, məhəbbət bəlasına düçər olmuşam,
tab-taqətim kəsilibdir. Nə qədər fikir eləyirəm nicat yolu tapa bilmirəm.
Atamdan da, biliyəm, mənə haray olmayıcaq. Qalmışam naçar. L e y l a x a n i
m-Allah kərimdir, qardaş, söylə görüm necə işdir? İ s k ə n d ə r x a
n-Söyləyəcəyəm, bacı. Amma səndən təvəqqə eləyirəm məzəmmət etməyəsən, çünkü
məzəmmətdən keçibdir. Leyla xanı m-həmdərdik, qardaş, qorxma, sözünü de... İ s k
ə n d ə r x a n-Qonşuluğa bir qız gəlibdir, naxış anası ilə bir evdə olurlar... Ev
axtarmaq bəhanəsilə getmişdim onlara. Bacım, nə deyim, valeh oldum... Yazmaq
ilə, danışmaq ilə onun gözəlliyini bəyan etmək olmaz. Görəsən, bacı, nə səbr
məhəbbət ilə anasına pərəstar olur... hər bir işlərindən, danışqlarından məlum
olur ki, çox nəcib adamlırlar... hərgah atamdan mənə kömək olmasa, mən gərək bu
vilayətdən gedəm, başımın çarəsini qlam... Kişi budur gəlir, gedək, dərdim
çoxdur. (Gedirlər.) Ağa Kərimxan (daxil olur, dalınca Əhməd)-Burada nə gəzirsən,
a gədə? hm! De körüm, nadürüst oğlu nadürüst, oğru haramzada! Ə h m ə d
(kənara)-Belə də murdar, ləin adam olurmu, a başınıza dönüm? A ğ a K ə r i m x a
n-Burnunun altında nə danışırsan, a gədə! De görün burada nə qayırsan? Ə h m ə
d-Açığın niyə tutur, ay ağa? Mən burada İskəndər xanı gözləyirəm. A ğ a Kərim x

a n-Çöldə gözləyə bilməzsən?! Siz bu evə girəndə gözləriniz dörd olur, oranı-burani axtarırsınız körüm hansı şeyi oğurlaya billəm. Əlinizə düşəni qoyursunuz cibinizə, qoltuğuunuza, corabınızın içində. haramzadalar, nadürüstlər!.. Ə h m ə d-A başınıza dönüm, siz o adamlardan deyilsiniz ki, sizin bir dinar pulunu oğurlamaq mümkün ola. İndi ki bizi oğru hesab eləyirsınız, qapınızı qifillaryın, ya ki sərbaz kimi gecə-gündüz keşik çəkin, olun arxayı. A Ğ a K ə r i m x a n-Qırışmal oğlunun sözünə bax, sözünə! Pulum olsa, qorxma, gizlədərəm! Siz elə məlunsunuz ki, meyidi soyarsınız. Ə h m ə d-Ay ağa, başına dönüm, bizə nə borcdur, pulunu harda gizlədirsiniz, ya gizlətmirsınız. A ġ a K ə r i m x a n-Mən sənə nə vaxt dedim ki, pulumu gizlədirəm, nə vaxt dedim? (Kənara.) Zalım oğlu, deyəsən, pulların yerini bilib axı... A gədə ey, bax, bundan sonra mənim qapıma gəlməyəsən, eşidirsənmi? Ə h m ə d-Mən qələt elərəm bir də buraya gəlləm. Baş üstə, gəlmərəm. Çox lazımlı deyil. Ağa Kərim x a n-Murdar oğlu murdarın dişlərini tökəcəyəm! Sənə deyirəm mənim qapıma gəlmə, gəlmə! Nədir sözün? Ə h m ə d-Baş üstə. (Getmək istəyir.) A ġ a Kərim x a n-Dayan, geri qayıt... Əlini göstər görüm! O birisini də! Ə h m ə d-Buyur... A ġ a K ə r i m x a n-Ayaqlarını da göstər! Ə h m ə d-Bu da mənim ayaqlarım, buyur... A ġ a K ə r i m x a n-Bəri gətir ciblərini görüm! (Baxır.) Bu şalvar o qədər gendir ki, bunun içində hər nə istəsən gizlətmək olar. (Baxır.) Əlimə düşeydin, a dərzi, boğazından asaydım səni... Bu böyüklükdə şalvar olur? Ə h m ə d (kənara)-Mənim də əlimə düşeydi sənin pulların, pəsəliqə ilə məzdərdim. A ġ a Kərim x a n-Burnunun altında nə mirildiyırsan, a gədə? Ə h m ə d-Deyirəm, ağa, döşümdə də bir balaca cibim var, ona da baxın. A ġ a K ə r i m x a n-Boynuna al, görüm nə götürübəsən... Tez ot, yoxsa, vallah, gönüñü allam! hə, səslən görüm! Ə h m ə d-Ağa, vallah, heç zad götürməmişəm. A ġ a K ə r i m x a n-Bax, budur sənə deyirəm, dürüst qulağında saxla, hərgah bir də səni burada görsəm, ətinini özünə yedirdəcəyəm!... Eşitdin, di get! Ə h m ə d-Görsəm ki, bu evə od düşüb yanır, genə yaxın gəlmərəm. (Gedir.) A ġ a K ə r i m x a n-Doğrusu ki, böyük pul saxlamaq çox çətin şeydi. Bilmirən harada gizlədəsən. Hərgah sandığa qoyub evdə saxlarsan, olur göz qabağında. Oğrudur, girdi otağa, atdı dalına, götürüb getdi, neyləyəsən?.. Yerdə basdırısan, onu da gərək elə eləyəsən ki, görən olmasın... Bu da çox çətindir. Xoşbəxt o adamdır ki, pulunu qorxusuz yerdə saxlaya bilə. (Gələnləri görməyib) bilmirəm yaxşımı elədim, dünən gələn pulu sandıqçaya qoyub bağda yerə basdırıdım. (Gələnləri görüb). Vay, bərməla. Deyəsən eşitdilər axı..., (İskənddr xan, Leya daxil olurlar.) A ġ a K ə r i m x a n-Nə var, ən üçün təşrif gətirmisiniz? İ s k ə n d ə r x a n-Bir elə iş yoxdur, ata. A ġ a K ə r i m x a n-Çoxdanmı orada durmuşdunuz? İ s k ə n d ə r x a n-Xeyr, elə gəlişimizdir. A ġ a K ə r i m x a n-Eşitdiniz ki?.. İ s k ə n d ə r x a n-Bir zad eşitmədik. A ġ a K ə r i m x a n-Yalan deyirsən, ola bilməzdn ki, qulağınıza çatmayaydı. İ s k ə n d ə r x a n-Başın üçün heç zad eşitmədik. A ġ a K ə r i m x a n-Yalan deyirsəi... Mən burada öz-özümə danışirdim ki, gör zamana necə xarab olubdur ki, yüz manat pul da tapmaq olmur. Xoşbəxt o adamdır ki, onun heç olmasa bir on manat pulu var. İ s k ə n d ə r x a n-Ata, məgər, pulun yoxdur ki, belə ürəkdən on min manat arzu edirsən? Sənin ki, allaha pükür... A ġ a K ə r i m x a n-Odur də, odur də... Elə danışırsınız ki, düşmənlər məni milyonçu hesab edirlər də... Bir gün də gəlib mənim başımı kəsəcəklər o ümid ilə ki, bir sandıq pul

aparsınlar; sonra baxıb görəcəklər ki, məndə bir dinar da yoxdur... Kor-peşman geri qayıdacaqlar, ancaq nahaq yerə mən bada gedəcəyəm... Canım, gözüm, dünya xarab olubdur, etibar kəsilib. Hər bir dinar minib dovşan belinə... Siz də mən deyəndən demirsiniz. Bax elə sənin bu libasından təşbeh tut; neçə yol mən sizə demişəm ki, bahalı libas geymək eyibdir, axır bu libasları satsan, bir tacirə böyük maya olar. İ s k ə n d ə r x a n-Siz ki əlhəmdülillah, bizə bir dünyada... A ğ a K ə r i m x a n-Dayan, səbr elə, bircə mənə de görüm, çəkmə əvəzinə başmaq geymək olmaz? Çəkmənin biri altı manata, başmağın biri üç abbası... Bu şalvara nə üçün düymə tikilib? Məgər tumanbağı yaramaz? Bu bağ da nə üçündür? Saya bağ ilən olmaz? Baxın görün nə qədər bica xərcələr edirsınız. Yəqin mənim pulumu oğurlayırsız. İ s k ə n d ə r x a n-Eyibdir, ata, elə söz demək. A ğ a K ə r i m x a n-İndi gəl, Leylanın libasından danışaq. L e y l a x a n i m-Mənim libasından danışmaq lazımlı deyil. Çünkü axır sözünüz bu olacaq ki, bir torba da başa salıb dolanmaq olar, qəbulundur. A ğ a K ə r i m x a n-Yəni belə deyil? Bax, bu nədən ötrüdür, lent deyirsiniz, nə deyirsiniz? L e y l a x a n i m-Doğrudur, ata, hamısı doğrudur... Ancaq qoy bu söhbət dursun kənarda, biz sənin yanına bir təvəqqəyə gəlmışik. A ğ a Kərim x a n-Pulzad məndə yoxdur, heç nahaq zəhmət çəkməyin, Leyla xanı m-Pul əhvalatı yoxdur, ata... Oğlun İskəndər evlənmək istəyir... Nə buyurursunuz? A ğ a K ə r i m x a n-Elə mən özüm də evlənmək barəsində danışmaq istəyirdim... Mən öz fikrimi də, sizin də fikrinizi çəkmişəm... İskəndər, bu qonşuluqda bir qız var təzə gəlibdir. Adı da Züleyxa xanım, onu görmüşəm? İ s k ə n d ə r x a n-Bəli, görmüşəm. A ğ a K ə r i m x a n-O qız necə qızdır, cehizi-zadı varmı? İskəndər x a n-O qız dünya xəracına dəyər... Təmiz, göyçək, ağıllı... O hər kimə nəsib olsa, yəqin bil ki, dünya üzündə əvvəlinci xoşbəxt olar... Amma cehizi yoxdur, kasıbdırlar. A ğ a K ə r i m x a n-Cehizi yoxdur! Genə azdan-çoxdan bir şey.. İ s g ə n d ə r x a n-Xeyr, yoxdur və özləri də çox üsrət idə- dolanırlar. A ğ a Kərim x a n-Ziyadə eyibdir... heyf, səd heyf. İskəndər xa n-Elə qız alanın cehiz gözünə görünər? Nə söyləyirsən, ata, bir tək canı dünya xərcinə dəyər. A ğ a Kərim x a n-Mən çox şad oldum ki, sən o qızı tərif edirsən. Çünkü bu günlərdə mən onu görmüşəm və çox da xoşuma gəlib. Qəsdim budur ki, onu özüm üçün alım. Hərçənd cehizi yoxdur, eyib eləməz, mən ev xərcini bir az əskildərəm, o da gələr cehizin yerini tutar. İskəndər x a n-Necə, neçə? Züleyxanı istəyirsən özün üçün alasan? A ğ a Kərim x a n-Bəs necə? Yoxsa ağlına gəlirdi ki, o qızı sənin üçün almaq istəyirəm, xa, xa, xa!.. Züleyxanı alım İskəndər xan üçün, xərcini də özüm çəkim, xa, xa, xa... Əcəb turş xəyaldır. İ s k ə n d ə r x a n (kənara)-Altmış yaşında qoca, Züleyxanı almaq istəyir... Allah gözdən, nəzərdən saxlasın. A ğ a K ə r i m x a n-Nə mırıldayırsan, a gədə? Elə danış mən də eşidim! İ s k ə n d ə r x a n-Bir elə söz yoxdur. Deyirəm ki, başım bərk ağrıyr. A ğ a K ə r i m x a n-Eybi yoxdur, get aşpazxanaya, bir az su versinlər, iç, başının ağrısı getsin. İ s k ə n d ə r x a n-Doğru buyurursunuz, ata (kənara), getmək məsləhətdir, yoxsa işi bürüzə verərəm. (Gedir.) A ğ a Kərim xan-Leyla, qulaq as, gör nə deyirəm,.. Mənim xahişim budur ki, səni verim Ağa heydərə və İskəndər üçün, bir dul övrət var, onu alım. Leyla xanım (kənara)-Bəli, sən verdin, mən də getdim. A ğ a K ə r i m x a n-Səni bir kişiyyə vermək istəyirəm ki, heç baban da görməyib. Dövlət nə qədər kefindir... Özü sinnə dolmuş, ağılı başında, göyçək, mən yaşda, ələlxüsus

məndən cahıl, Cehiz də istəmir... Xərcini də özü çəkəcək. L e y l a x a n i
m-Ata, o ixtiyar görək kimdədir? A ğ a K ə r i m x a n-Nə dedin, nə dedin? Mənim
ixtiyaram yoxdur səni hər kimə istəsəm ona verməyə? Vallah, dar ağaçına çəkərəm
səni! Bir gözüümün içində dürüst bax! Nadürüstün balası! Məndən qız istəyirlər.
Cehizsiz, xərci də özündən. Mənim ixtiyaram yoxdur, belə gözəl ittifaqda onu ərə
verəm, hə? hay Rəhim, Rəhim. (Çağırır.) R ə h i m (daxil olur)-Nə buyurursunuz,
ağa? A ğ a Kərim xa n-Mənim bu qızım dəli olub. R ə h i m-Sizin sözünüz haqdır,
ağa. Ağa Kərim xa n-Məgər bilirsiniz biz nə barədə danışırıq? R ə h i m-Xeyr,
ağa, bilmirəm... Ancaq onu bilirom ki, siz ömrünüzdə heç vaxt səhv etməmisiniz,
vəssalam. A ğ a Kərim xa n-Bərkallah, doğru deyirsən... Mənim səhvim olmayıb və
ola da bilməz... İndi qulaq as! Mən Leylani vermişəm Ağa heydərə və bu axşam da
gərək iş tamam ola... O bir gözəl adamdı, nəcib, ağılı başında, dövləti həddən
ziyadə, Əlavə özünün əvvəlinci övrətindən uşağı qalmayıb. Leyla xanım da buyurur
ki, mən ona getmərəm. R ə h i m-Leyla xanım nahaq yerə belə xoşbəxtlikdən əl
çəkir... Amma tələsmək lazımlı deyil, ağa. A ğ a Kərim xa n-Belə ittifaqdan əl
çəkmək böyük axmaqlıqdır. Cehizsiz, xərci də özündən. R ə h i m-Cehizsiz, xərci
də özündən... Allah mübarək eləsin... Xanımın danışmağı nahaqdır... Doğrudur,
ağa, lazımdı ki, iş tamam olsun. Ancaq bilirsiniz nə var? Evlənmək ya ərə getmək
tamam ömrədə bir dəfə olar və bu işə iqdam eləmək hər bir saatda asan iş deyil...
Çox vaxt bədbəxt olan tapılır. Lazımdır ki, sinndə artıq təfavüt olmasın, olanda
aqibəti salamat olmur. Ağa Kərim x a n-Cehizsiz, xərci də özündən.... .Başa
düşürsən ya yox? Dəxi hanı, artıq nə lazımlı qurdalamaq... Yavaş, deyəsən bağda it
hürür. Sən, Rəhim, gör Leylani bir təhər yola gətirə bilərsənmi, mən bu saat
qayıdırám. (Gedir.) Leyla xanı m-Evi yıxılmış pul adı çəkiləndə, elə bil ki,
əzizlərinin adı çəkilir... Mən bir belə qəribə adam görməmişəm... Amma Rəhim,
bilmirəm sən də nə danışırın. R ə h i m-Cəhlkara haqq söz naxoş gələr... O hər
nə desə, gərək cavab verəsən ki, bəli, belədir. L e y l a x a n i m-Mən
qorxuram, Rəhim, kişi məni xataya sala. Höcət adamdır, ondan hər nə desən çıxar.
R ə h i m-Bəli də! Rəhim ölmüşdü ki, səni onun əlindən alsınlar... And olsun
allaha, dünyayı-aləmi xaraba qoyaram... Mən atamı, anamı unudub bu qapıda səndən
ötrü nökərçiliyi qəbul eləmişəm, səni dəxi əldən qoyacağam, Arxayın ol, Leyla,
elə iş ola bilməz... Kişi budur gəlir, (bərkdən) qızın borcudur atası buyursa
ki, qızım səni bir hambala verdim, gərək cavab versin ki, sahib-ixtiyarsınız,
ata! Ələlxüsus o məqamda ki, cehizsiz və xərci də özündən ola... A ğ a Kərim xan
(daxil olur)-Bərkallah, Rəhim, afərin! Bu gündən sən mənə artıq xoş gəlirsən.
Allah qoysa, mərhəmətim sənə çox olacaq. Leyla, bundan sonra hər nə Rəhim desə,
onun sözündən çıxmayan, eşidirsənmi? Mən gedirəm şəhərə, lazımı şeyləri
almağa, siz də yavaş-yavaş hazırlanın. L e y l a x a n i m-Nə hazırlaşmaq?
Vallah, bu saat başım bərk ağrıyrı, gözlərimi də aça bilmirəm, bədənim titrəyir.
(Gedir.) Ağa K ə r i m xan (gedə-gedə)-İndi qayıdırıb dişlərini tökəcəyəm ha! A
zalımın qızı, bircə başa düş eyy... Cehizsiz, xərci də özündən. Rəhim, sən
Leylanı əldən qoyma. (Gedir.) R ə h i m-Leylani əldən qoyan günü allah məni yox
eləsin...Ağa, dürüst arxayın ol... Leyladan əl çəkmərəm, ölsəm də... Zarafat
deyil, cehizsiz, xərci də özündən... (Rəhim üzünü Leyla gedən tərəfə tutub.)
Dünyada puldan yaxşı şey ola bilməz... Vaxt olar ki, Leyla xanım, atandan
razılıq edərsən ki, məni dövlətli adama verdi. Cehizsiz, xərci də özündən...

Atayın elə adı xandır, onda pul nə gəzir?.. Neylirsən kişinin cavanlığını?
Nəcabəti, ağıl-kamalı, pulu olsun, pul! Qanırsanmı, Leyla xanım, pul, pul! A ġ a
Kərimxan (çöldən)-Bərkallah, qoçağım Rəhim, afərin! R ə h i m (xan tərəfə
baxıb)-Özün ölüsən, başın üçün, Ağa Kərim xan, Leyləni verdim, sən də verdin Ağa
Heydərə... P ə r d ə İ K İ N C İ M Ə C L İ S Vaqe olur həmin otaqda. A ġ a K ə r
i m xan (tək)-Vallah, axır ki, türk döyun-məsinə düşmüşəm... İt hürdükçə qaçıram
bağ'a. Əlac nədi, qor-xuram... Zalim uşaqları sandıqcanın yerini bilib, pulumu
apararlar. Yerini dəyişməyə də cürət edə bilmirəm, qalmışam naçar. Bədircahan
(daxil olur)-Salam əleyküm... Nə olub,ağa, öz-özünə danışırsan, qadon alım? A ġ
a Kərim x a n-Xoş gördük, Bədircahan! Kefin, damağın? Arvad, necə dolanırsan,
yaxşısanmı? Bədircahan-Xoş günün olsun, ağa, bir təhər dolanıram... Yəqin, ağam
nişanlığını xəyalında tutub, onunlan öz-özünə danışındı, hə?.. Ağa Kərim x a
n-Xeyr a a... Gədə köpəyə yal verməmişdi, o barədə söylənirdim.
Bədircahan-Muzdur elə belə olar, başına dönüm. Eşşək kimi bizləməsən, yeriməz. A
ġ a K ə r i m x a n-Bədircahan, mən səni elə o işdən ötrü çağırıtmışam... Ancaq
bir az səbr elə, bu saat qayıdırıram, (kənara) bağçaya səfər lazımdır, gedim görüm
sandıqça salamatdırımı? (Gedir.) Bədircahan-Bu zamanada kimsə bifayda heç kimin
ağzına su damızmaz. Mənə nə olubdu?.. Ağa Kərim xanın başı üçün, ondan bir şey
qopartmamış əl çəkməyəcəyəm... Donquzdan bir tük çəkmək qənimətdir.4 Ə h m ə d
(daxil olur)-Paho, Bədircahan nənə, sən hara, bura hara, lotular aşnası?
Bədircaha n-Səni axtarıram, alabaş. Ə h m ə d-Nədən ötrü məni axtarırsan, ay
hiyləbaz, kəndirbaz, oyunbaz, kələkbaz? B ə d i r c a h a n-Səni axtarıram ki,
gözünün içində lombaynan tüpürüm. Ə h m ə d-Nə səbəbə xidəmat əhlinin
nuri-didəsi? Bədircaha n-Ağzına gələn hədyanı danışmayasan. Heyvan oğlu heyvan!
Ə h m ə d-Söyüşün də mənə qənd-şəkərdir, ay maralı! Qulaq as, xandan qorxuram
məni qova. Ancaq İskəndər xanınsənən bir vacib işi var, nə təhər olsa gərək onu
bu gün görəsən. Mən bilirəm ki, sən nə işdən ötrü buraya gəlmisən. Amma,
Bədircahan nənə, vallahi adını pəhlivan qoyaram, hərgah xandan bir şey qoparda
bilsən. Bu bir zindiq oğlu zindigdir ki, ondan bir tük də çəkmək olmur. "Vermək"
dəftərində yazılmayıb, Bədircahan-Mən də Bədircahanam, Əhməd, qopartmasam, əlimi
kəsərəm. Heç bilirsən mən hansı yuvanın quşuyam? Tülək tərlanam, tülək! Ə h m ə
d-Sən ölüsən, nə qədər kefindir səni tərif elər. Razımdəndlik elər, xəzinələr
vədə elər. Axırı... heç nə, get ay batandan sonra gəl. Ayağına yıxılıb
dizin-dizin sürünenən, dilini bir qarış çıxardıb yalvarasan, bir zəqqum da
verməz... Onu mən tanıyıram. Bax odur ey, topal olmuş budur gəlir, mən getdim.
(Qaçır.) Ağa Kərim xan (daxil olur, kənara)-Əlhəmdülillah, yerindədir... hə,
Bədircahan, söylə görüm nə var, nə yox? Bədircahan-Gözüm dəyməsin, ağa, tufu,
tufu, tufu... Sən o yandan bəri gələndə, dedim: görəsən allah, bu hansı cavandır
qıpqırmızı, lalə kimi, sona yermişdi... Oğlanlarıım ölsün ki, doğru deyirəm.
Maşallah, gözüm ayağının altına. A ġ a K ə r i m x a n-Sinnim altmışdan artıqdır
ha, Bədircahan... Onunla belə kör pəhlivanam ya yox? Bədircahan-Altmış yaş,
sinnin elə çiçəklənən lalə vaxtıdır, nə deyirsən, a başına dönüm! A ġ a K ə r i
m x a n-Yox, Bədircahan... heç olmasa bir iyirmicə yaş əskik olsaydı, yaman
olmazdı. B ə d i r c a h a n-Elə onsuz da yüz il ömür edəcəksən, başına dönüm.
Çünki, bax, burnunun üstəki ziyildən mən aşkar görüürəm ki, sənin ömrün yüzdən
artıq olacaq. Yavaş, bir alnını mənə göstər görüm. Pəh, pəh, pəh! Başın üçün,

xan, bu cızlardan yüz iyirmi iki körünür... Maşallah, maşallah! Tufu, tufu,tufu!
Ağa Kərim x a n-Məni ələ salma, arvad! Belə iş olmaz. Bədircahan - Nəvə -
nəticələrindən artıq ömür edəcəksən... Sözdür mən sənə deyirəm. İstəyirsən inan,
istəmirsen inanma. Mən oxuduğumu sənə ərz eləyirəm. Ağa Kərim x a n-İstərdik sən
deyən olsun... İslərimiz nə haldadır, İslərimiz? Ondan söylə. B ə d i r c a h a
n-Heç soruşmaq lazım deyil... Bir işə ki, Bədircahan iqdam eləyə, o gərək həll
olunsun, mümkün deyil ki, olmasın... Ağa, başın üçün, qızı, anasına o qədər
səndən dedim ki, ağızları açıq qalıb, az qaldılar ki, valeh olsunlar...
Oğ-lanlarım ölsün ki, Züleyxa xanım sənə belə aşkarca aşiq-məşuq olub,
dinməz-söyləməz. A Ğ a Kərim x a n-Demək, iş düzəlibdir də, alacayıq? Bədircaha
n-Alacayıq hansıdır?! Bədircahan ola, əlindən iş qurtula? Elə zad olmayıb və
olmayacaq... İki o məqama gətirmişəm ki, Züleyxa xanım gəlib, buradan Leyla
xanım ilə, bir yer var, oraya gedəcəklər... Bu mahnadır məhz səni gör-məkdən
ötrü. Ağa Kərim x a n-Cox pakızə, mən də buyurum, faytonu hazır eləsinlər.
Bədircahan-Afərin xan... Bax belə ey... Fayton, fayton... Əlbəttə, qoy bilsinlər
ki, Bədircahan da yer üzündə bir Bədircahandır. Ağa Kərim xa n-Yavaş görüm,
Bədircahan, bəs cehiz barəsində danışlıq olmadı? Axır sən gərək anasına
qandırıydın ki, bizim vilayətdə cehizsiz qızı heç kim almaz. Bədircahan-Allaha
şükür elə, xan, papağını göyə tulla. Mən sənə qız alıram ki, ildə sənə min manat
xeyri olacaq. A Ğ a K ə r i m x a n-Min manat xeyri olacaq? Bəs deyirlər ki, çox
kasıbdır, heç zadları yoxdur. Bədircahan-Səbrini bas, ağa, hesabına bax!
Züleyxanın bir xasiyyəti var ki,gündə bircə dəfə təam yeyir. Bir parça əl
böyüklüyündə çörək, bir az süd, ya qatıq, ya da ki, ikicə dənə yumurta.
Vəssalam, nəğmə tamam... Zər libası, qızıl zinəti görməyə gözü yoxdur... hesab
elə, qeyri qız olsa, o səndən istəyəcək: yaxşı yemək, içmək, zər-xaradan çərkəzi
tuman... Mənim kimi kasib arvad da qapına gələndə bir şey də baxşayış eləmək
lazımdır... Bu xərclərin hamısını bir yerə cəm edəndə iki min-dən artıq elər. A
Ğ a Kərim x a n-Xa, xa, xa... Bu günü sərçə dünənkinə çıx-çıx öyrədir. Özün
öləsən. Bədircahan, qulaq as, çox yemək günahdır, zər-ziba geymək
günahi-kəbir... Baxşayışın mənasını bilmərrə yadına salmaq istəmirəm. Qonaq
getmək yaxşıdır, gələn qonağı görməyə gözüm yoxdur. Hay, hay, Bədircahan, əcəb
mənə mədaxil yeri göstərdin. Boynunu yərə soxum, cehizdən danış, cehizdən!
Bədircahan-Cehizi yoxdur, ancaq mülkləri var, anası ölən kimi qalacaq qızına. A
Ğ a K ə r i m x a n - Ölmə eşşəyim, ölmə, yaz açılar, yonca bitər.Cehiz səhbəti
hələ dursun, mən bir işdən qorxuram:mən qoca, o cahilə... Mən onu alandan sonra
bəlkə o dinc oturmadı, onda necə olsun? Bədircahan - Bu barədə heç qorxmaq lazım
deyil, çünkü onun cahil oğlanlardan bilmərrə zəhləsi gedir, görməyə gözü yoxdur,
Ona xoşa gələn qocadır, qoca. Deyir ki, cahilin başında ağıl olmaz, məhəbbətə
etibarı... Qoca kişi məhəbbətdə möhkəm, dünya işində mahir, imtahandan çıxmış,
hər bir fəndən xəbərdar... Kişidə hənalı saqqal gərək, gözündə eynək.., İndi
bilirsən, ağa, nə var? Bax, mən səni xəbərdar eləyirəm, hərgah doğrudan onu
almaq istəyirsən, heç vaxt səy eləmə özünü ca-hil göstərməyə. Allah eləməmiş,
birdən başlarsan cahilliqdan dəm vurmağa, onda iş yəqin ki, düzəlməz. Ağa Kərim
x a n-Bərəkallah, Züleyxa, bərəkallah! Afərin! Bədircahan-Allah vurub, deyir,
cahilları, qocadan danış... Cahnidə, yaxşı-yamanı görmüş... Dostaşnalarının,
evrətlərinin bietibarlığın görmüş... Cahildən, deyir, nə səmər.., Yağış dəymış

toyuq kimi görürsən, deyir, birçəklərin dariyıblar, papaqları gəc, guya ki boğazlarında xış qalıb... Ciblərində bir quruş yox. A ğ a Kərim x a n-Yəqin mənim özümdə də artıq pul yoxdur... Bəri bax görüm, Bədircahan, sən mənim başım, doğrusunu de, mən sənin özünə xoş gəlirəmmi? Bədircahan-Ay ağa, oğlanlarım ölsün ki, yalandan demirəm, mən sənin boy-buxununa baxanda az qalıram ölüm. Yerişin kəklik yeri, boyun sərv ağacı, danışanda ağızından qənd-şəkər tökülr. Qadon alım, ağa, zəhmət olmasa bir otaqda gəzin görüm (xan gəzir.) Xa, xa, xa!.. Pəh, pəh, pəh! Maşallah! Taha bəsdi... Ağa, bəsdi, bəsdi, bəsdi, başına dönüm. Vallah qorxuram sənə gözüm dəyə... Tufu, tufu, tufu, tufu! A ğ a K ə r i m x a n-Atamın ərvahına, Bədircahan, mən heç ömrümdə azar görməmişəm. Pamazı paltarım olur həmişə qalın... Ancaq hərdən-birdən dişlərim ağrıyrı, çox vaxt belim...
Bədircahan-Axır ki, ağa, səndən Züleyxa xanıma o qədər demişəm, o qədər tərif eləmişəm ki, biçarə qız səndən ötrü dəli-divanə olub. Dəxi gözünə yuxu da getmir. Ağa Kərim x a n-Laçinsan, Bədircahan, laçın! Gör, allah qoysa, səni nə qayda razı edəcəyəm, Bədircahan-Xan, bilirsən, başına dönüm, səndən bir təvəqqə edəcəyəm. Ümid ki, müzayiqə olmaya, divanda bir iş başlamışam, pul yoxdur. A ğ a Kərim x a n-Bədircahan, Züleyxanın neçə yaşı ola bilər? Bədircaha n-Ceyran balasının on altı, ya on yeddi yaşı var, lalə vaxtıdır. Ağa, pul olmasa, böyük zərərə düşə bilərəm. Sizdən təvəqqə eləyirəm... A ğ a K ə r i m x a n-On altı, ya on yeddi... Pəh, pəh, pəh. Bədircahan-Çahi-zənəxdanı lalə üzündə... Pəh, pəh. pəh, allah nəsib eləsin, insallah (səktə). Divandakı iş yadıma düşəndə ovqatım təlx olur. Ağa Kərim x a n-Cehizi də olsa idi, dünyada dərdim olmazdı... heyf, səd heyf! Bədircaha n-Cehizi yoxsa da, mülkü var... İş əldən getsə evim yixılacaq ağa... Sənin söhbətin ortalığa düşəndə Züleyxa xanımın barmağını kəssən, xəbəri olmaz, elə üzü gülür, gözləri parıldayırlar... Ağa, bəs mənim işimə nə deyirsiniz? Ağa Kərim x a n-Sən ki Züleyxanı belə tərif edirsən, gör sənə nələr verəcəyəm. Bədircahan-Elə mənim divan işimə kömək edərsən, dəxi mənə artıq şey lazımlı deyil, bir beşaltı manat kifayət elər... Borc da olsa ver, ağa, başına dönüm, ölenədək sənə duaçı ollam. Ağa, allah xatırınə müzayiqə eləmə. A ğ a K ə r i m x a n-a n-Demək, Züleyxanı alırıqsə... yaman olmaz... Çox sağ ol. Bədircahan, hələ ki xudahafiz. Bədircahan (xanın ətəyindən tutub)-Xan, balalarım sənə qurban, heç olmasa bir ikicə manat ver, qalanın özgədən taparam,,, Allah xatırınə, ağa! A Ğ a K ə r i m x a n-Yavaş, gedib görüm fayton necə oldu? Bədircaha n-Ağa, atam, anam sənə qurban, balalarım sənə qurban,,, Ağa, səni and verirəm Züleyxa xanımı əziz canına, bir artıq şey deyil iki manat. A ğ a Kərim xan- Kimdir, a gədə, məni çağırın, burax görüm, kimdi məni çağırın? Əl çək, pəə! Əl çək deyirəm sənə! (Gedir.) Bədircahan (tək)-Məlun oğlu məluna bax a a!.. Buy, səni görüm dilin ağızında yansın, kişi! Sənin adın çəkiləndə, a kaftar, Züleyxa xanımın qusmağı gəlir. Öl, Öl, Öl, canın çıxsın! Belə də xəsis olarmı Ta başınıza dönüm! Ölməyəcəksən, a zındıq oğlu zındıq? Vallah ölcəksən, ehsanından yeyib, goruna min deyəcəyəm. Deyəcəyəm ha, deyəcəyəm ha! Al gəldi deyəcəyəm, Ağa Kərim xan, al gəldi! Pər də ÜÇÜNCÜ MƏCLİS Vaqə olur həmin otaqda. Ağa Kərim xan, İskəndər xan, Leyla xanım, Rəhim, Əhməd, Səfərəli daxil olurlar. Ağa Kərim xan (əyləşib)-Qatar durun! Adbaad hər nə ki sizə buyuracağam, obu gün gərək cabəca əmələ gəlsin! Vay o adamın halına ki, nöqtəcən səhlənkarlığı çıxa; ayağın falaqqaya salıb dırnaqların tökəcəyəm!.. Eşidin və yadınızda saxlayın!... Leyla,

yaxın gəl, diqqət və səy ilə həyət-bacanı təmiz-təmiz süpürtdürib, gül kimi elətdirərsən. Su səmdirib zərrəcən qoymayasan toz qalsın. Otaqları, pəncərələri həmçinin... Vay sənin halına hərgah bir səndəl ya miz xarab ola. Əla-və, özün nə qədər boşqab, nəlbəki, kasa ortalığa gələcək isə, tam hesab ilə verib, hesab ilə də təhvilə gətirərsən. Vaveyla bircəsi onlardan sına, ya oğurlana. Get dur yerində. (Gedir.) Əhməd, yaxın gəl, pişxidmətlik səninlədir. Mizin üstə diqqət-səliqə ilə boşqabları, piyalələri, kasaları düzərsən! Qonaqlar əyləşəndən sonra durarsan kənarda, hər nə buyursalar, o saat əməl elərsən. Bir kəlmə danışmazsan. Zəmanı ki, başladılar şərbət içməyi, tez-tez su təklif elərsən. Şərbət istəyənə artıq məhəl qoymazsan, guya ki, eşitmirsən. Neçə dəfə təkrar edəndən sonra piyalənin dibinə bir az şərbət töküb verərsən, hərgah bacarsan, bir az da qaşqabağını turşudarsan... Qandın nə buyurdum? Ə h m ə d-Qandım, xan. Ancaq bilmirəm elə bu libasdəmi qonaqlara qulluq edəçəyəm? A ġ a Kərim xa n-Bəs necə məgər? Yoxsa fikrində var ki, mənim əbamı geyib qulluq edəsən? Ə h m ə d-Xeyr, ağa, iş onda deyil. A ġ a K ə r i m xa n-Bəs nədədir? Ə h m ə d-Ağa, başına dönüm, məgər görmürsüz arxalığım qabaqdan əl böyüklüğündə yanıb, şalvarım da daldan cırılıb? Yamamaq da mümkün deyil, əyiləndə lap biabırçıdır. A ġ a K ə r i m x a n-Eybi yoxdur, çiynində qətifə olacaq, bir ucunu at ciyinə, bir ucunu da arxalığın qabağına. Özün də dik dur, heç vaxt əyilmə, dalını qonaqlara əvərilmə, vəssalam. Burada bir çətin iş yoxdur. Bax, hələ onda heç zad görünməz. qandın? Get dur yerində! İskəndər, yaxın gəl, sənin borcundur mənim nişanım gələndə pişvazə çıxıb, ona xoş gəldin söyləyəsən və artıq xoş sifət göstərəsən. İ s k ə n d ə r x a n-Bir səbəb yoxdur ki, mən Züleyxaya pis sifət göstərəm. Mən canımı, malımı onun yolunda nisar etməyə hazırlam, dürüst arxayı olun, ata! Ağa Kərim x a n-Yalan danışma, oğul, eyibdir səndən ötrü... Məlum və aşkar işdir: heç vaxt uşaqların xoşuna gəlməz ki, ataları gedib dübarə evlənə, analarının yerinə qeyri arvad gətirə. Bu sözləri nə üçün biməna danışırsan? İskəndər x a n-Əlbəttə, mənası var ki, danışıram. Siz arxayı olun, ata. Züleyxani görəndə mən elə bilirom ki, dünyayı-aləmi mənə verdilər. A ġ a K ə r i m x a n-Hərgah bu sözləri canü dildən deyirsənsə, mən səndən razı olaram... hər halda, səndən lazımdən hürmət gözləyirəm. Qızım, Leyla, sən də bu sözlərə qulaq as, çünkü sən tərəfdən də gözləyirəm hörmət və ixlasi o vücudə ki, bu evdə xanım olacaq. Leyla xanım-Əlbəttə, bizim borcumuzdur ona hörmət etmək və onun hər bir xahişin əmələ gətirmək. Dürüst arxayı olun. A ġ a K ə r i m x a n-Çox pakizə, allah razı olsun... İndi siz gedə bilərsiniz... Leyla, İskəndər, Əhməd, gedin işlərinizdə olun! (Gedirlər.) Rəhim, Səfərəli, yaxın gəlin. Qəsdən mən sizi axıra saxladım. S ə f ə r ə l i-Ağa, mən sizə aşpazlıq eləyəcəyəm ya mehtərlik? A ġ a K ə r i m x a n-Sən bu gün lazımsan necə ki aşpaz, və necə ki mehtər, amma əvvəl gərək aşpazlıq edəsən. S ə f ə r ə l i-Belə olan surətdə rüsxət verin. (Mehtər libasın çıxardıb, aşpaz libasında qalır.) A ġ a K ə r i m x a n-hə, bərəkallah. Xa, xa, xa! Bərəkallah. Bir belə dur görüm, xa, xa, xa! R ə h i m-Səfərəli bir az tənbəl olmasa, heç əvəzi yoxdur. Çox qoçaq oğlandır. S ə f ə r ə l i -Səhv eləmə, Rəhim, tənbəl şah qapısında olar... Bəzi vaxt elə xan qapısında da olar... Bizim tənbəlimiz də Əhməddir, müftəxor. A ġ a K ə r i m x a n-Mən tənbəl adamı sevmərəm... Siz özünüz görürsünüz ki, gündə neçə dəfə bağa girirəm görüm meyvə-zad oğurlayan olmayıbdır. Kişi üçün tənbəllik böyük eyibdir, bilirsən,

indi, Səfərəli, nə var? Bu axşam mənim neçə nəfər qonağım var, onlar üçün gərək əla xörəklər hazır edəsən. Səfərəli-i-Ağa, xörəklərin yaxşı olmayı bağlıdır xərcə, xərc də bağlıdır nəqd pula. Nə qədər xərc çox olsa, o qədər də xörəklər yaxşı olar. Ağa Kərim xənənə-Pəh... axmaq oğlu axmaq! Mən ağızımı açmamış pul, pul. Guya ki, puldan sivayı gədənin dili qeyri söz tutmur. Rəhimi-m-Mən ömrümdə heç belə namünasib cavab eşitməmişdim. Guya ki; artıq pul ilə yaxşı xörəklər bişirmək çox çətin işdir! Onu bizim Bədircahan nənə də bacarır. İş ondadır ki, az pulla yaxşı xörəklər hazır edəsən, ucuz. Səfərəli-i-Vallah, mənim başıma balta ilə də vursanız, mən genə başa düşə bilmirəm və bilməyəcəyəm, necə ola bilər ki, yaxşı xörəklər hazır edəsən az pulla, ucuz. Bəli, doğrudur, ucuz almaq olar həsrətülümülük! Bizim dildə qaraca qovurma deyirlər. On quruş versən, bir dolu sini verirlər. Ağa Kərim xənənə-gədə, Səfərəli, sənin qəsdində, balam, odur ki, məni xoruza yükləyəsən, mən də ona razı ola bilməyəcəyəm, vəssalam. Rəhimi-m-Nə üçün, qardaşım, Səfərəli, başa düşmürsən? Ağanın tələbi odur ki, yaxşı xörəklər olsun, özü də ucuz. Burada bir belə çətin məsəl yoxdur. Səfərəli-i-Ağa Rəhim, ola bilərmi ki, sən özün aşpzalığı qəbul edəsən, xörəklər bişirəsən, həmi yaxşı, həmi ucuz. Ağa Kərim xənənə-Səsini kəs, nadürüst oğlu nadürüst! Sənə hər nə buyururam, ona əməl elə, yaxşı xörəklər, özü də ucuz! Səfərəli-i-Əlac nədi... Ağa deyir sür dərəyə, sür dərəyə, Eybi yoxdur, buyur görək, neçə qonaq olacaq? Ağa Kərim xənənə-Yəsəkkiz, ya on. Amma sən xörək hazır elərsən altı adam üçün... Ondan ötrü ki, bir xərək ki, bəs elər altı adama, o kifayət edər səkkizə də, ona da. Səfərəli-i-Qabaqcadan verrəm lülə kabab, ondan sonra pilov, pilovdan sonra.... Ağa Kərim xənənə-Ondan sonra mən də hazır elərəm sənin üçün falaqqa-çubuq... Zalim oğlu zalim! Sənin fikrin məni xoruza yükləməkdir? Yoxsa sənin qəsdin tamam şəhəri doyurmaqdır? Rəhimi-m-Xeyr ağa... Səfərəlinin fikri odur ki, qonaqları o qədər yedirtsin ki, yazıqlar toxluq eləyib qırılsınlar... Əzizim, qonaqlarımıza düşmən deyilik. Aşkardır ki, çox yemək az yeməkdən də qoyar. Yemək qaydasın bilmək özü bir böyük elmdir. Ağa Kərim xənənə-Bərəkallah Rəhim, afərin! Çörəyim sənə halal olsun! Səfərəli-i-Dəxi mən pəs. Rəhimi-m-Əlavə əzin, xörəklər gərək tez ürəktutan şeylər olsunlar. Tez, bir-iki tikədən sonra yeməkdən el çəksinlər, Ağa Kərim xənənə-Mən özüm çox imtahan eləmişəm, tez ürəktutan xörəklərdən birisi dögmə döşəmədir. Biri xəşildir. Birisi quymaqdır. Haflama gürzə, qorutdu aş, mal ətinin küftəsi, umac-bunlar hamısı ürək tutan şeylərdi. Rəhimi-m-Siz arxayı olun, ağa, mən özüm bu qəлиз xörəklərdən seçib bir yaxşı nahar hazır elərəm. Ağa Kərim xənənə-n-İndi, Səfərəli, get, mehtər libasını gey, faytonu təmizlə və atları qos! Səfərəli-i-Ay ağa, bir yolluğa mənim adımı yaritmaz qoy, qurtarsın getsin. Vallah dəxi mən neyləyim? Ağa Kərim xənənə-n-Bu nə sözdü deyirsən, a gədə? Səfərəli-i-A başına dönüm, atlara biz arpa vermirik, ot vermirik, bir quru samandır, onu da veririk bir xəşmə... Belə yemlənən at at olar? Bir dəridirlər, bir sümük... Quyruğundan tutub kömək vermirən, heç ayaq üstə dura bilmirlər. Ağa Kərim xənənə-Yəni buradan şəhərin o başına gedə bilməzlər? . Səfərəli-i-Ərz eləyirəm ki, heç ayaq üstə dura bilmirlər... Siz nə buyurursunuz? Rəhimi-m-Ağa, siz heç darıxmayın, atları da mən hazır elərəm... Ancaq zəhmət olmasa, buyurun gedək görək qeyr işlərimiz nə haldadır. (Gedirlər.) * Bundan əlavə. Səfərəli (tək)-Mən heç qana

bilmirəm bu Rəhim nə girib meydana quyruğun bulayır; ay bunu elərəm, onu elərəm... Cəhənnəmə elə, gora elə! Xana bax xana! Xəşildən, quymaqdan dəm vurur. Adın da qoyub Ağa Kərim xan ağayı-Ərdəbili! Ölə-sən, ölə! Elə havlama, xingəl, mal ətinin küftəsi. Mal ətinin küftəsi girsin gözünə... (Bədirçahan, Züleyxa xanım daxil olurlar.) Bədircaha n-Qadan alım, Səfərəli, xan evdədirmi? Səfərəli--Bəli, evdədir. Bədircaha n-Eybi yoxdur, başına dönüm. O gələndə bizi yeməyəcəkdir ki. Qoy gəlsin, 3 üləy xaxanı m-Heç vaxt ola bilməz. Get bu saat Leyla xanımı çağır! Mən hara, xan hara?.. Eyib deyilmi, camaat bizə nə deyər? Bədircaha n-Ağrim xanın ürəyinə. Xan gələndə dünya qopmayacaqdır ki! İki kəlmə danışib, çıxıb gedəcək. 3 üləy xaxanı m-İki kəlmə olmasın, allah vara yarımkəlmə olsun. Sənə deyirəm olmaz, olmaz, vəssalam! Bədircahan-Belə işin var idi, qabaqcadan deyəydi... İndi mən başıma nə kül tökü? Mən də anavın buyruğuna görə səni bura gətirmişəm. 3 üləy xaxanı m-Anam çox özü üçün eləyib... Vallah, bu saat ayaqlarım titrəyir. Eyib deyilmi? Bu nə işdir sən məni saldın? Bədircaha n-Nə danışırsan, a qız? Bundan yaxşı iş olar? Xanın bir ayağı çöldədir, biri qəbirdə, bu gün sabah olər, mal-dövlət qalar sənə, sən də hər kəsi istərsən gedərsən ona. Burada bir eyibli iş yoxdur. Hərgah mənim özümü istəyən olsa, tullana-tullana gedərəm, heç kimi də vecimə almaram. 3 üləy xaxanı m-O arvad çox qələt eləyər ki, sahibindən sonra dübarə ərə gedər! Allah xatırına, get Leyla xanımı çağır gəlsin. Vallah, yoxsa mən bir saat da burada qalmaram. Bədircaha n-Aha, indi bildim fənnini... Sənin meylin o dünən nağıl elədiyin oğlandır, bildim, bildim... 3 üləy xaxanı m-Çox da bildin. Görək olanda eyib işdi? Altmış yaşında qoca ona taydı? Bədircahan-A qız, axmaq olma, xanın qaranquşcan ömrü qalmayıb. Nə danışırsan, bu gün, sabah təşrif aparacaq. 3 üləy xaxanı m (qılılıb Bədircahanın, böyrünə)-Bu gələn eybəcər kimdir, Bədircahan? Ağa Kərim xan(daxil olur)-Sən bu evə xoş gəlmisin, Züleyxa xanım, səfa gətirmisin. Mənim bu cahü cəlalım sənə peşkəşdir. Eyib tutmayıñ ki, mən sizin yanınıza eynək taxıb gəlməmişəm, eynəksiz də sənin gözəlliyyin aşkar görünür. Məlum işdi ki, aya, günə eynək ilə baxarlar... Bədircahan, səbəb nədir ki, Züleyxa xanım danışmir? Mən çox arzu edərdim ki, onun mübarək səsini eşidim. Bədircahan-Xan, özünüz bilirsiniz ki, qız sağı həyalı olur, danışmaz, ələlxüsus sizi görüb biçarənin dili bil-mərrə tutulub. Ağa Kərim xaxanı m-Əlbəttə, əlbəttə, həyanın özü cavənəzən üçün böyük gözəllikdir. Züleyxa xaxanı m (kənarə)-Necə murdardır, nə yaman eybəcərdir, başınıza dönüm! Ağa Kərim xaxanı m-Budur gəlir mənim qızım sənin pişvazına... Qızım, gəl, gəl gör necə gözəl, həyalı qonaq bizə gəlibdir. Leyləx a xaxanı m (daxil olur)-Əziz qonaq bizi sərəfraz edib, xoş gəlib... 3 üləy xaxanı m-Tez gələ bilmədim, bağışlayasınız... Leyləx a xaxanı m-Xeyr, gərək siz məni bağışlayasınız, çünkü əvvəl mənim borcumdu sizin yanınıza gəlmək... Ağa Kərim xaxanı m-Görürsünüz, Züleyxa xanım, mənim qızım nə tez qalxıb?.. Məlum işdir, cəngəldə ot tez bitər... Leyləyə baxıb elə fikir eləməyin ki, mənim sinnim artıq ola (Bədircahan əlini ağzına vurub, işarə edir ki, elə sözləri danışma.) Bədircaha n-Ağa, nə sözdür buyurursunuz?.. Əlbəttə, gərək elə olsun. 3 üləy x

a x a n i m (kənara)-Görün necə heyvandır. A ġ a K ə r i m x a n-Bədircahan, barı sən dilmanc ol bizim aramızda... Bu saat əziz qonaq nə buyurdu? Bədircaha n-Züleyxa xanım təəccüb edir sizin məlahətinizə, şücaətinizə... Deyir bu biçimdə mən ömrümdə adam görməmişəm. A ġ a K ə r i m x a n-Bu söz məni açdı, Bədircahan... Bərəkallah Züleyxa xanım, afərin, maşallah. (Bu vaxt Ağa Kərim xanın oğlu görünür.) Budur oğlum da gəlir... Gəl, gəl, oğlum. Gəl, gəl pişvazə... 3 ü l e y x a x a n i m (Bədircahana)-Sənə nağıl etdiyim oğlan budur... Məgər bu xanın oğlu imiş? A ġ a K ə r i m x a n-Təəccüb etməyin ki, mənim belə böyük uşaqlarım var... Mən on dörd yaşında evlənmişdim... Ona görə... (Bədircahan dübarə işaretə edir.) İskəndər xan (daxil olur)-Dilim tutulub, nəfəsim batıb, təəccüb edirəm xudavəndi-aləmin işlərinə... Rəva deyil ola gül xar ilə ənis... *Dost. Ağa Kərim x a n-Xanım, sizdən təvəqqə eləyirəm oğlumun sözünə çox da qulaq asmayasınız; çünkü onun ağlında bir az əngəl var. İ s k ə n d ə r x a n-Heç acığın tutmasın, ata... Rəva deyil, insaf deyil yetmiş yaşında qoca, ağızında bir dişi yox... A ġ a K ə r i m x a n-Danişma, kəs səsini, ud! Nadürüst oğlu nadürüst, dilini yerindən qopardaram... İş qurtarib gedib, bu təzədən girib meydana ki, mən də varam! İskəndər x a n-Allah əgər mənim allahımdır, bu yazını pozar. A ġ a K ə r i m x a n-Keçəndən sonra, keçəndən sonra, İskəndər, bir gözümün içində dürüst bax! Mənitaniyırsan ki! Vallahi, səki dar ağacına çəkərəm... Nəməkbəharam, nadürüstheyvan! İ s k ə n d ə r x a n-Belin bükülüb, ağızında diş yox, başın əsir, əl-ayağın titrəyir. Sənə layiq deyil bu vaxtında evlənmək... Utan, həya el! Ağa Kərim x a n-Gədə, sənə nə olub, dəli olmusan? Başına at təpib? heç bilirsən nə danışırsan? Çıx bu saat mənim evimdən! Sürün gözümün qabağından, nəməkbəharam! İ s k ə n d ə r x a n-Xeyr, mən dəli olmamışam. Dəli sən olubsan ki, belə işə iqdam eləyirsən. P ə r də D Ö R D Ü N C Ü M Ə C L İ S Vaqə olur həmin mənzildə. A ġ a Kərim xan (çöldən)-A gədələr! Rəhim, Səfərəli, aman günüdür, gəlin, başınıza dönüm, evim yixilibdi, ay aman, ay dad!.. hər bir tərəfə qaçın, tutun oğrunu, qoymyın, a gədə, (daxil olur) ay allah, ay peyğəmbər, göylər, ulduzlar! Məni soyublar, dədəmə od vurublar! Pulumu kim apardı, allah?! Pulumu kim apardı?! Mənim gözəl pullarım, mənim əziz pullarım, gözümün işığı, belimin qüvvəti pulum! Vay, pulum, vay... Şikayət eləyəcəyəm yerdən, göydən... Bir divanxana qoymayacağam!.. On dəqiqə bundan irəli baxmışdım, pulum yerində idi... Mən nə işdi düşdüm, camaat? Mən ölürməm. Bax, canım yiğildi boğazımı... Sərbazlar, gəlin, minbaşilar, gəlin. Pulum tapılmasa bu boğazımdan özümü asacağam. Amandı qoy-mayın!.. (Gedə-gedə.) Amandı qoymayın! Amandı qoymayın!.. (Gedir.) İ s k ə n d ə r x an (daxil olur)-Görəsən genə nə olubdur ki, kişi qulun kimi bağırır. Yəqin bir küpədən-zaddan sindiriblər ona görə çığırır... Deyən gərək a kişi, məgər ölməyəcəksən? Nə xəbərdi, bir belə xəsislik olar? Məgər sənə o qədər dövlət kifayət eləmir? Başın batsın, kişi! Ə h m ə d (daxil olur)-Ağa, bir bəri zəhmət çək, tez ha. İ s k ə n d ə r x a n-Nə olub, a gədə? Atam nə üçün elə bağırıldı? Ə h m ə d (yavaşdan)-heç dinmə, ağa, atanı öldürmişəm, hələ çox bağıracaq. İ s k ə n d ə r x a n-Axır genə bir de görüm nə olubdur? Ə h m ə d-Sandıqçanı vurmuşam, içi dolu pul. İ s k ə n d ə r x a n-Sandıqçanə harada idi, balam? Nə təhər yerini bildin? Ə h m ə d-A başına dönüm, sən nə təhər adamsan? İndi söhbət məqamı deyil. Bu saat xan aləmi tökəcək buraya... Gəl görək sandıqçanı nə təhər edirik. (Gedirlər.)

(Minbaşı, Ağa Kərim xan daxil olurlar.) A ġ a K ə r i m x a n-Ölənədək
əlləşəcəyəm, dünyayı-aləmi xaraba qoyacağam... Mənim evimi yıxıblar, yurdumu
tar-mar eləyiblər... Zarafat deyil, minbaşı... Bir elə pul əldən getsin. M i n b
a ş 1-Xan, səbrini bas, əvvəlinci dəfə deyil ki, mən oğru axtarıram. Allah mənə
o qədər dövlət verəydi nə qədər ki, mən oğru tutmuşam, zindana salmışam. A ġ a K
ə r i m x a n-Ürəyim tab tutmur, minbaşı, məni qınama, qınama! Mən gərək
dünyayı-adəmin, divan əhlinin hamısını töküm buraya... Gərək mənim bu işim
açıla, yoxsa tamam divanı divana sallam! M i n b a ş 1-Nağıl elə görüm,
sandıqçada nə qədər pul var idi və nə vaxt aparıblar? A ġ a K ə r i m x a n-Heç
dilimə gətirə bilərəm? Sandıqçada var idi iki min tümən qızıl, basdırılmışdım
bağda... Sabahdan indiyə kimi beş dəfə baxmışdım. Pulumu elə bu saat aparıblar,
evimi yıxıblar. M i n b a ş 1 (yazır)-İki min tümən sandıqçada,,, Bəli, sonra...
A ġ a Kərim x a n-Ta nə sonrası var? Dədəmə od vurublar e!.. M i n b a ş 1- Kimə
gümanın var? A ġ a K ə r i m x a n-Tamam dünyaya. Bu saat gərək şəhər əhlinin
hamısını dustaq edəsən. M i n b a ş 1-hərgah mənim imtahanıma etibarın varsa,
artıq kuy qalmaqla lazım deyil. hətta işi xarab da eləmək olar. Bir balaca işin
üstünə düşdüm, kifayət elər, sonra sənin borcun deyil. Səfərəli (çöldən)-Əvvəl
quzunu soyun, sonra hər nə lazım olsa, mən özüm eləyərəm. (Daxil olur.) A ġ a K
ə r i m x a n-Kimi soyursan, a gədə?! Məni, məni? S ə f ə r ə l i-Xeyr, ağa,
quzunu deyirəm soysunlar. A ġ a K ə r i m x a n-Hansı cəhənnəmdə qalmışdin, a
gədə? Məni quzudan pis soyublar, evimi yıxıblar. M i n b a ş 1
(Səfərəliyə)-Yaxın gəl görüm, qoçaq! Xan, bir az səbr elə. Sən xanın evində
nəçisən? S ə f ə r ə l i-Mən həmi mehtərəm, həmi aşpaz. M i n b a ş 1-Sən qeyri
fikrə düşmə, əzizim, ancaq səndən hər nə sual etsəm, ona cavab ver. Elə üzündən
görürəm ki, sən təmiz oğlansan. Xanın iki min tümən pulunu oğurlayıblar.
Aşkardır ki, bu ev adamının işidir. Mənə doğrusunu de görüm, bu kimin işi ola
bilər? S ə f ə r ə l i (kənara)-Yaxşı ittifaq əlimə düşübdür. Bu iş heç kimin
işi deyil, məgər ki, Rəhimin. A ġ a K ə r i m x a n-Açıq danış, a gədə,
mizildama. M i n b a ş 1-Xan, allah xatırına səbriniz olsun. Bəs kimi deyirsən?
S ə f ə r ə l i-Xanın əziz nökəri Rəhimi. A ġ a K ə r i m x a n-Mən pulumu
gizlədiyim yerdə heç. Rəhimi görmüsən bağda? S ə f ə r ə l i-Bəli, elə bağda
görmüşəm. Ağa Kərim xa n-Ölində sandıqça görmədin? S ə f ə r ə l i-Bəli,
görmüşəm, balaca sandıqça. M i n b a ş 1 (yaza-yaza)-Nə təhər sandıqça idi? S ə
f ə r ə l i-Sandıqça nə təhər olar?.. Bu böyüklükdə, (Göstərir.) A ġ a K ə r i m
x a n-Mənim sandıqçam bu böyüklükdə idi. M i n b a ş 1 - Nə rəngdi? S ə f ə r ə
l i - Rəngi... rəngi... sandıqça rəngində. A ġ a K ə r i m x a n-hə, hə, hə!.. S
ə f ə r ə l i-Qırmızı. A ġ a K ə r i m x a n-Mənim sandıqçamın rəngi qara idi. S
ə f ə r ə l i-Bəli də, sandıqça qara qırmızı idi. A ġ a K ə r i m x a n-Heç şəkk
yoxdur ki, haman sandıqcadır... Minbaşı, yaz dəftərə, şükür allaha ki, düşmüşük
rədinə. S ə f ə r ə l i-Budur Rəhim özü gəlir. (Rəhim gəlir.) A ġ a K ə r i m x
a n-Bura gəl körüm... Dinməz-söyləməz al boynuna, mən sənə neyləmişdim,
nəməkbəharam ki, sən məni camaat içində rüsvay elədin? R ə h i m-Neçə məgər,
ağa? A ġ a K ə r i m x a n-Özün bilmirsən? Necə hansıdır? R ə h i m-Xeyr, ağa,
bilmirəm. A ġ a Kərim x a n-Ey nəməkbəharam, bilmirsən? hə? Gizlətmək lazım
deyil, iş aşkardır gün kimi. Mən səki götürdüm evimə, sənə etibar elədim, axırda
sən belə namərd çıxdın. Al boynuna bu saat, yoxsa başını bədənindən götürdərəm!

Rəhimi m-Ağa, müqəssirəm... Mənim qəsdim var idi əhvalatı açıb sizə bəyan edim, ancaq elə məqam tapmirdim... Allah xatırına, ağa, qəzəbnak olmayı! M inbaş 1-Özünü təmizliyə çıxartmaqdan ötrü dəxi nə sözün var? Rəhimi Mən o qədər müqəssir deyiləm, necə ki siz hesab edirsiniz. Ağa Kərimxan-Qaytar, qaytar özümə mənim dövlətimi, malımı, adımı, sanımı. Rəhimi m-Ağa, məni məhəbbət vadar elədi, mən müqəssir deyiləm. Ağa Kərimxan-Mən pulumu axtarıram, bu məhəbbətdən dəm vurur... Vallah, yaxşı məhəbbətdir: özgənin pulunu oğurla, adını qoy məhəbbət. Rəhimi m-heç kimin dövləti mənə lazım deyil. Mən bu evdə puldan ötrü nökərçilik eləmirəm. Ağa, allah xatırına, mənim munisimi əlimdən alma! Ağa Kərim xan-Vermərəm! Dünya bərpa ola, köydən Cəbrayıl, Əzrayıl gələlər, genə vermərəm. Padşaha layiq dövlətimi oğurlamışan, hələ genə sözün vardır danişmağa! Rəhimi m-O şey ki, mənim əlimdədir, onu oğurlamaq mümkün deyil, ağa! Ağa Kərim xan-Əlbəttə, mümkün deyil, qaytar! Rəhimi m-Ağa, ya məni öldür, başımı kəs, ya mənim əlimdən Leylanı al, qeyri fikrə düşməyin. Leyla güldən təmizdir... Mən də namərd adam deyiləm. Ağa Kərim xan-Bu da bir müsibət... Bu da bir müsibət... Xudaya, mən nə günah eləmişdim? Səfərəl i-Ağa, mən səni elə görürəm axırdı qızını oğruya verəcəksən. Rəhimi m-Səsini kəs, heyvan! Vallah, bu saat səni iki parça elərəm. (Leyla xanım, Züleyxa xanım, Bədircahan daxil olurlar.) AĞA Kərimxan-Əməyim gözünə dursun, Leyla, bu nə işdir, bu nə müsibətdir?.. Hər ikinizi dar ağacına çəkəcəyəm, atamın ərvahına... Pul getsin, namus getsin. Minbaşı, buyur kəndir gəlsin... Tənəf, tənəf, tənəf... Ağa Heydər (daxil olub) -Nə olubdur məgər, cənab Kərim xan? Nə səbəbə qəzəbnak olmusunuz? Ağa Kərim xan-Zülm, müsibət asimana bülənd olub... Öz nökərim iki min tümən pulumu oğurlayıb, qızımı da yoldan çıxardıb. *Tənəf-*tənab* sözünün təhrif olunmuş şəklidir. Rəhimi m-Xan, allahdan qorx... hər nə mənə deyəcəksən de, amma cürətiniz yoxdur mənim üstümə oğru adı qoyasınız. Ağa Kərimxan-Ağa Heydər, bu zalim oğlu, sənin namizəd nişanlığını yoldan çıxardıb... Qeyrəti sizə düşər... Nə durmusan, nə durmusan, vur bu mələn oğlunun boynunu! Ağa Heydər-Xeyr, məhəbbətə güc yoxdur... Bundan sonra Leyla mənə lazım deyil. Ağa Kərim xan-Cənab minbaşı, əhvalatdan müxbir oldunuz? İndi özünüz tənbəh kəsin... hərgah məndə ixtiyar olsa idi, hər ikisinin başlarını it başı kimi kəsərdim! Rəhimi m-Xan, bir tək Leyla xatırı üçün mən bu qapıda nökərçiliyi qəbul etdim. Mənə heç kimin cürəti yoxdur oğru desin və məni öldürmək qeyri mümkündür. Rüstəm xan Zəngilanının oğlunu heç kim öldürə bilməz. Ağa Heydər və Züleyxa xanı m-Nə dedin, oğlan, necə, necə? Rəhimi m-Bəli, atam Rüstəm xandır, anam da Xədicə xanım. Züleyxa xanı m-Oğlan, səni and verirəm pərvərdigara, nağıl elə görüm sən kimsən? Rəhimi m-Mən Rüstəm xanın oğluyam. Qaçaqlar küflətimizi əsir elədilər, atam bir yanda qaldı, anam bir yanda qaldı, məni apardılar... On ildir mən diyarbədiyər düşüb onları axtarıram. Bu atamın möhrü, bu da anamın bazubəndi. Ağa Heydər-Oğlan, möhrü göstər görüm. (Alır.) 3 üləy xanaxanı m-Qurban sənə, oğlan, bazubəndi göstər görüm (bazubəndə baxıb). Atam oğlu qardaş (qucaqlayır), mən özüm də Rüstəm xanın qızıyam. Ağa heydər (möhrə, bazubəndə baxıb, dici üstz çöküb)-Xudaya, şükür kərəminə! Balalarım, gəlin sizi bağrıma basım. (Qucaqlaşırlar, ağlayırlar.) Rüstəm xan Zəngilani mənəm! AĞA Kərimxan-Ağlamaq kifayət elər, gözlərin aydın olsun, qardaş. Amma əzizim, mən pulumu səndən alacağam ha... İskəndər xan

(daxil olub Əhməd ilə)-Ata, bu camaatın yanında söz ver ki, Züleyxadan əl çəkdim, sandıqçanı bu saat gətirim. A ġ a K ə r i m x a n-hərgah sandıqça salamat gəlib əlimə çatsa, deyərəm əl çəkdim. İskəndər xan (Əhməddən alib)-Buyur, ata! (Sandıqçanı verir.) A ġ a H e y d ə r-İşləri bilirom. Qızım, Züleyxa, yaxın gəl. İskəndər xan, sizi bir-birinizə tapşırdım, hər ikinizi pərvərdigara... Allah mübarək eləsin. A ġ a Kərim x a n-Rəhim xan, Leyla, yaxın gəlin!.. Əllərinizi bəri verin. Tutun, allah mübarək eləsin. Amma toy xərci məndən deyil ha, onu bilin! A ġ a H e y d ə r-Mən qəbul elədim, gözüm üstə. A ġ a K ə r i m x a n-Bu iki toyda mənə bir dəst libas da gərəkdir, budur qabaqcadan deyirəm. A ġ a H e y d ə r-Baş üstə, o da məndə. M i n b a ş 1-Allah mübarək eləsin. Ağa Heydər, bəs mənə nə? A ġ a Heydə r-Hər nə xahiş eləsən, hazırlam. Bədircaha n-Ağa Kərim, bu işdə mən o qədər çənə vurmuşam, dilim, dodağım qabar olub, gəzməkdən başmaqlarım dağlılib. Bəs mən yaziq deyiləm? A ġ a Kərim x a n-Min yalımı bir böyrünün üstə dedin, allah sənə lənət eləsin. A ġ a H e y d ə r-O da baş üstə, Bədircahana mən borcluyam. R ə h i m-Şam hazırlıdır, buyurun. (Gedirlər.) P Ə R D Ə*/ Nəcəfbəy Vəzrov. Əsərləri, Bakı: Elm, 1977.- s. 293-316

i Q T i B A S L A R

NƏCƏFBƏY VƏZİROV

Pdfləşdirən: kitablar sayti

<http://www.kitablar.com>

İ Q T İ B A S L A R AĞA KƏRİM XAN ƏRDƏBİLİ (Komediya 4
məclisdə) ƏFRADİ-ƏHLİ-MƏCLİS Ağa Kərim xan Ərdəbili. İ s k ə n d ə r x a n -
onun oğlu. L e y l a x a n i m - onun qızı. H e y d ə r Zəngilani - qoca kişi. R
ə h i m - onun oğlu. 3 ü l e y x a x a n i m - onun qızı. Bədircaha n-qoca
övrət. S ə f ə r ə l i-xanın aşpazı. Ə h m ə d - İskəndər xanın nökəri. M i n b
a ş 1. ƏVVƏLİNÇİ M Ə C L İ S Vaqe olur Ağa Kərim xanın evində, otağın qabağında
bağça, Rəhim ayaq üstə, Leyla xanım əyləşib taxt üstə R ə h i m-Mən çox təccüb
edirəm, Leyla xanım, əlhəmdülil-lah əhd-peyman elədik ölənədək bir-birimizdən
ayrılmayaq; o gündən bəri mən şadlığimdən bilmirəm neyləyim. Amma sən həmişə
fikirdəsən, üzün gülüb, qaşqabağın açılmışır, Qana bilmirəm səbəb nədir?.. Yoxsa
peşman olubsan, əzizim? L e y l a x a n i m-Mən heç vaxt peşman olmamışam və heç
vaxt olmaram. Ancaq qorxuram mane olalar... R ə h i m-Məhəbbət olan yerdə
təşvişə düşmək naqaqdır. Sizi inandırıram ki, nə qədər canım sağdır, səni
allahdan savay heç kim mənim əlimdən ala bilməz. L e y l a x a n i m-Bircə fikir
elə, Rəhim, sən bu evdə nökər durmusan, mənim atam da vilayətdə bir kişidir,
necə ola bilər ki, o məni öz nökərinə verməyə razı olsun? Hələ övladının,
qohum-əqrəbasının məzəmməti, camaatın murdar-murdar danışıığı dursun kənardə... R
ə h i m-Belə olan sürətdə mənə rüsxət ver, gedim sübut gətirim ki, mən özüm də
nəciblərdənəm və sənin məhəbbətinə layiqəm. L e y l a x a n i m-Yox... Mən
ayrılığa dözə bilmərəm... Ancaq səndən təvəqqə edirəm ki, səy eləyəsən atam sənə
məhəbbət gözü ilə baxsın. Bəlkə allah kömək eləyə, onu bir tövr yola gətirək. R
ə h i m-Məgər, Leyla xanım, görmürsən mən gecə-gündüz xanın qabağında satınalma
qul kimi əlibağlı durmuşam və həməvəqt onun xahişini əmələ gətirirəm? L e y l a
x a n i m-Lazımdır ki, qardaşım ilə də mehriban dolanasınız. R ə h i m-İndiyə
kimi İskəndər xan həmişə mənə mehriban və şəfaət gözilən baxıb... Odur, bax, özü
də gəlir, mən gedim. (Gedir.) L e y l a x a n i m-Ay biçarə, yamanca işə özünü
də salmışan, məni də. İskəndər xan (daxil olur)-Burada qeyri adam yoxdur ki,
Leyla? L e y l a x a n i m-Bir kəs yoxdur, qardaş, təkəm... Nə üçün belə
bikefsən? İskəndər x a n-Qısa söz, bacı, məhəbbət bəlasına düçər olmuşam,
tab-taqətim kəsilibdir. Nə qədər fikir eləyirəm nicat yolu tapa bilmirəm.
Atamdan da, biliyəm, mənə haray olmayıacaq. Qalmışam naçar. L e y l a x a n i
m-Allah kərimdir, qardaş, söylə görüm necə işdir? İ s k ə n d ə r x a
n-Söyləyəcəyəm, bacı. Amma səndən təvəqqə eləyirəm məzəmmət etməyəsən, çünkü
məzəmmətdən keçibdir. Leyla xanı m-həmdərdik, qardaş, qorxma, sözünü de... İ s k
ə n d ə r x a n-Qonşuluğa bir qız gəlibdir, naxış anası ilə bir evdə olurlar... Ev
axtarmaq bəhanəsilə getmişdim onlara. Bacım, nə deyim, valeh oldum... Yazmaq
ilə, danışmaq ilə onun gözəlliyini bəyan etmək olmaz. Görəsən, bacı, nə səbr
məhəbbət ilə anasına pərəstar olur... hər bir işlərindən, danışqlarından məlum
olur ki, çox nəcib adamlırlar... hərgah atamdan mənə kömək olmasa, mən gərək bu
vilayətdən gedəm, başımın çarəsini qlam... Kişi budur gəlir, gedək, dərdim
çoxdur. (Gedirlər.) Ağa Kərimxan (daxil olur, dalınca Əhməd)-Burada nə gəzirsən,
a gədə? hm! De körüm, nadürüst oğlu nadürüst, oğru haramzada! Ə h m ə d
(kənara)-Belə də murdar, ləin adam olurmu, a başınıza dönüm? A ğ a K ə r i m x a
n-Burnunun altında nə danışırsan, a gədə! De görün burada nə qayırsan? Ə h m ə
d-Açığın niyə tutur, ay ağa? Mən burada İskəndər xanı gözləyirəm. A ğ a Kərim x

a n-Çöldə gözləyə bilməzsən?! Siz bu evə girəndə gözləriniz dörd olur, oranı-burani axtarırsınız körüm hansı şeyi oğurlaya billəm. Əlinizə düşəni qoyursunuz cibinizə, qoltuğuunuza, corabınızın içində. haramzadalar, nadürüstlər!.. Ə h m ə d-A başınıza dönüm, siz o adamlardan deyilsiniz ki, sizin bir dinar pulunu oğurlamaq mümkün ola. İndi ki bizi oğru hesab eləyirsınız, qapınızı qifillaryın, ya ki sərbaz kimi gecə-gündüz keşik çəkin, olun arxayı. A Ğ a K ə r i m x a n-Qırışmal oğlunun sözünə bax, sözünə! Pulum olsa, qorxma, gizlədərəm! Siz elə məlunsunuz ki, meyidi soyarsınız. Ə h m ə d-Ay ağa, başına dönüm, bizə nə borcdur, pulunu harda gizlədirsiniz, ya gizlətmirsınız. A ġ a K ə r i m x a n-Mən sənə nə vaxt dedim ki, pulumu gizlədirəm, nə vaxt dedim? (Kənara.) Zalım oğlu, deyəsən, pulların yerini bilib axı... A gədə ey, bax, bundan sonra mənim qapıma gəlməyəsən, eşidirsənmi? Ə h m ə d-Mən qələt elərəm bir də buraya gəlləm. Baş üstə, gəlmərəm. Çox lazımlı deyil. Ağa Kərim x a n-Murdar oğlu murdarın dişlərini tökəcəyəm! Sənə deyirəm mənim qapıma gəlmə, gəlmə! Nədir sözün? Ə h m ə d-Baş üstə. (Getmək istəyir.) A ġ a Kərim x a n-Dayan, geri qayıt... Əlini göstər görüm! O birisini də! Ə h m ə d-Buyur... A ġ a K ə r i m x a n-Ayaqlarını da göstər! Ə h m ə d-Bu da mənim ayaqlarım, buyur... A ġ a K ə r i m x a n-Bəri gətir ciblərini görüm! (Baxır.) Bu şalvar o qədər gendir ki, bunun içində hər nə istəsən gizlətmək olar. (Baxır.) Əlimə düşeydin, a dərzi, boğazından asaydım səni... Bu böyüklükdə şalvar olur? Ə h m ə d (kənara)-Mənim də əlimə düşeydi sənin pulların, pəsəliqə ilə məzdərdim. A ġ a Kərim x a n-Burnunun altında nə mirildiyırsan, a gədə? Ə h m ə d-Deyirəm, ağa, döşümdə də bir balaca cibim var, ona da baxın. A ġ a K ə r i m x a n-Boynuna al, görüm nə götürübəsən... Tez ot, yoxsa, vallah, gönüñü allam! hə, səslən görüm! Ə h m ə d-Ağa, vallah, heç zad götürməmişəm. A ġ a K ə r i m x a n-Bax, budur sənə deyirəm, dürüst qulağında saxla, hərgah bir də səni burada görsəm, ətinini özünə yedirdəcəyəm!... Eşitdin, di get! Ə h m ə d-Görsəm ki, bu evə od düşüb yanır, genə yaxın gəlmərəm. (Gedir.) A ġ a K ə r i m x a n-Doğrusu ki, böyük pul saxlamaq çox çətin şeydi. Bilmirən harada gizlədəsən. Hərgah sandığa qoyub evdə saxlarsan, olur göz qabağında. Oğrudur, girdi otağa, atdı dalına, götürüb getdi, neyləyəsən?.. Yerdə basdırısan, onu da gərək elə eləyəsən ki, görən olmasın... Bu da çox çətindir. Xoşbəxt o adamdır ki, pulunu qorxusuz yerdə saxlaya bilə. (Gələnləri görməyib) bilmirəm yaxşımı elədim, dünən gələn pulu sandıqçaya qoyub bağda yerə basdırıdım. (Gələnləri görüb). Vay, bərməla. Deyəsən eşitdilər axı..., (İskənddr xan, Leya daxil olurlar.) A ġ a K ə r i m x a n-Nə var, ən üçün təşrif gətirmisiniz? İ s k ə n d ə r x a n-Bir elə iş yoxdur, ata. A ġ a K ə r i m x a n-Çoxdanmı orada durmuşdunuz? İ s k ə n d ə r x a n-Xeyr, elə gəlişimizdir. A ġ a K ə r i m x a n-Eşitdiniz ki?.. İ s k ə n d ə r x a n-Bir zad eşitmədik. A ġ a K ə r i m x a n-Yalan deyirsən, ola bilməzdn ki, qulağınıza çatmayaydı. İ s k ə n d ə r x a n-Başın üçün heç zad eşitmədik. A ġ a K ə r i m x a n-Yalan deyirsəi... Mən burada öz-özümə danışirdim ki, gör zamana necə xarab olubdur ki, yüz manat pul da tapmaq olmur. Xoşbəxt o adamdır ki, onun heç olmasa bir on manat pulu var. İ s k ə n d ə r x a n-Ata, məgər, pulun yoxdur ki, belə ürəkdən on min manat arzu edirsən? Sənin ki, allaha pükür... A ġ a K ə r i m x a n-Odur də, odur də... Elə danışırsınız ki, düşmənlər məni milyonçu hesab edirlər də... Bir gün də gəlib mənim başımı kəsəcəklər o ümid ilə ki, bir sandıq pul

aparsınlar; sonra baxıb görəcəklər ki, məndə bir dinar da yoxdur... Kor-peşman geri qayıdacaqlar, ancaq nahaq yerə mən bada gedəcəyəm... Canım, gözüm, dünya xarab olubdur, etibar kəsilib. Hər bir dinar minib dovşan belinə... Siz də mən deyəndən demirsiniz. Bax elə sənin bu libasından təşbeh tut; neçə yol mən sizə demişəm ki, bahalı libas geymək eyibdir, axır bu libasları satsan, bir tacirə böyük maya olar. İ s k ə n d ə r x a n-Siz ki əlhəmdülillah, bizə bir dünyada... A ğ a K ə r i m x a n-Dayan, səbr elə, bircə mənə de görüm, çəkmə əvəzinə başmaq geymək olmaz? Çəkmənin biri altı manata, başmağın biri üç abbası... Bu şalvara nə üçün düymə tikilib? Məgər tumanbağı yaramaz? Bu bağ da nə üçündür? Saya bağ ilən olmaz? Baxın görün nə qədər bica xərcələr edirsiz. Yəqin mənim pulumu oğurlayırsız. İ s k ə n d ə r x a n-Eyibdir, ata, elə söz demək. A ğ a K ə r i m x a n-İndi gəl, Leylanın libasından danışaq. L e y l a x a n i m-Mənim libasından danışmaq lazımlı deyil. Çünkü axır sözünüz bu olacaq ki, bir torba da başa salıb dolanmaq olar, qəbulundur. A ğ a K ə r i m x a n-Yəni belə deyil? Bax, bu nədən ötrüdür, lent deyirsiniz, nə deyirsınız? L e y l a x a n i m-Doğrudur, ata, hamısı doğrudur... Ancaq qoy bu söhbət dursun kənarda, biz sənin yanına bir təvəqqəyə gəlmışik. A ğ a Kərim x a n-Pulzad məndə yoxdur, heç nahaq zəhmət çəkməyin, Leyla xanı m-Pul əhvalatı yoxdur, ata... Oğlun İskəndər evlənmək istəyir... Nə buyurursunuz? A ğ a K ə r i m x a n-Elə mən özüm də evlənmək barəsində danışmaq istəyirdim... Mən öz fikrimi də, sizin də fikrinizi çəkmişəm... İskəndər, bu qonşuluqda bir qız var təzə gəlibdir. Adı da Züleyxa xanım, onu görmüşəm? İ s k ə n d ə r x a n-Bəli, görmüşəm. A ğ a K ə r i m x a n-O qız necə qızdır, cehizi-zadı varmı? İskəndər x a n-O qız dünya xəracına dəyər... Təmiz, göyçək, ağıllı... O hər kimə nəsib olsa, yəqin bil ki, dünya üzündə əvvəlinci xoşbəxt olar... Amma cehizi yoxdur, kasıbdırlar. A ğ a K ə r i m x a n-Cehizi yoxdur! Genə azdan-çoxdan bir şey.. İ s g ə n d ə r x a n-Xeyr, yoxdur və özləri də çox üsrət idə- dolanırlar. A ğ a Kərim x a n-Ziyadə eyibdir... heyf, səd heyf. İskəndər xa n-Elə qız alanın cehiz gözünə görünər? Nə söyləyirsən, ata, bir tək canı dünya xərcinə dəyər. A ğ a Kərim x a n-Mən çox şad oldum ki, sən o qızı tərif edirsən. Çünkü bu günlərdə mən onu görmüşəm və çox da xoşuma gəlib. Qəsdim budur ki, onu özüm üçün alım. Hərçənd cehizi yoxdur, eyib eləməz, mən ev xərcini bir az əskildərəm, o da gələr cehizin yerini tutar. İskəndər x a n-Necə, neçə? Züleyxanı istəyirsən özün üçün alasan? A ğ a Kərim x a n-Bəs necə? Yoxsa ağlına gəlirdi ki, o qızı sənin üçün almaq istəyirəm, xa, xa, xa!.. Züleyxanı alım İskəndər xan üçün, xərcini də özüm çəkim, xa, xa, xa... Əcəb turş xəyaldır. İ s k ə n d ə r x a n (kənara)-Altmış yaşında qoca, Züleyxanı almaq istəyir... Allah gözdən, nəzərdən saxlasın. A ğ a K ə r i m x a n-Nə mırıldayırsan, a gədə? Elə danış mən də eşidim! İ s k ə n d ə r x a n-Bir elə söz yoxdur. Deyirəm ki, başım bərk ağrıyr. A ğ a K ə r i m x a n-Eybi yoxdur, get aşpazxanaya, bir az su versinlər, iç, başının ağrısı getsin. İ s k ə n d ə r x a n-Doğru buyurursunuz, ata (kənara), getmək məsləhətdir, yoxsa işi bürüzə verərəm. (Gedir.) A ğ a Kərim xan-Leyla, qulaq as, gör nə deyirəm,.. Mənim xahişim budur ki, səni verim Ağa heydərə və İskəndər üçün, bir dul övrət var, onu alım. Leyla xanım (kənara)-Bəli, sən verdin, mən də getdim. A ğ a K ə r i m x a n-Səni bir kişiyyə vermək istəyirəm ki, heç baban da görməyib. Dövlət nə qədər kefindir... Özü sinnə dolmuş, ağılı başında, göyçək, mən yaşda, ələlxüsus

məndən cahıl, Cehiz də istəmir... Xərcini də özü çəkəcək. L e y l a x a n i
m-Ata, o ixtiyar görək kimdədir? A ğ a K ə r i m x a n-Nə dedin, nə dedin? Mənim
ixtiyaram yoxdur səni hər kimə istəsəm ona verməyə? Vallah, dar ağaçına çəkərəm
səni! Bir gözüümün içində dürüst bax! Nadürüstün balası! Məndən qız istəyirlər.
Cehizsiz, xərci də özündən. Mənim ixtiyaram yoxdur, belə gözəl ittifaqda onu ərə
verəm, hə? hay Rəhim, Rəhim. (Çağırır.) R ə h i m (daxil olur)-Nə buyurursunuz,
ağa? A ğ a Kərim xa n-Mənim bu qızım dəli olub. R ə h i m-Sizin sözünüz haqdır,
ağa. Ağa Kərim xa n-Məgər bilirsiniz biz nə barədə danışırıq? R ə h i m-Xeyr,
ağa, bilmirəm... Ancaq onu bilirom ki, siz ömrünüzdə heç vaxt səhv etməmisiniz,
vəssalam. A ğ a Kərim xa n-Bərkallah, doğru deyirsən... Mənim səhvim olmayıb və
ola da bilməz... İndi qulaq as! Mən Leylani vermişəm Ağa heydərə və bu axşam da
gərək iş tamam ola... O bir gözəl adamdı, nəcib, ağılı başında, dövləti həddən
ziyadə, Əlavə özünün əvvəlinci övrətindən uşağı qalmayıb. Leyla xanım da buyurur
ki, mən ona getmərəm. R ə h i m-Leyla xanım nahaq yerə belə xoşbəxtlikdən əl
çəkir... Amma tələsmək lazımlı deyil, ağa. A ğ a Kərim xa n-Belə ittifaqdan əl
çəkmək böyük axmaqlıqdır. Cehizsiz, xərci də özündən. R ə h i m-Cehizsiz, xərci
də özündən... Allah mübarək eləsin... Xanımın danışmağı nahaqdır... Doğrudur,
ağa, lazımdı ki, iş tamam olsun. Ancaq bilirsiniz nə var? Evlənmək ya ərə getmək
tamam ömrədə bir dəfə olar və bu işə iqdam eləmək hər bir saatda asan iş deyil...
Çox vaxt bədbəxt olan tapılır. Lazımdır ki, sinndə artıq təfavüt olmasın, olanda
aqibəti salamat olmur. Ağa Kərim x a n-Cehizsiz, xərci də özündən.... .Başa
düşürsən ya yox? Dəxi hanı, artıq nə lazımlı qurdalamaq... Yavaş, deyəsən bağda it
hürür. Sən, Rəhim, gör Leylani bir təhər yola gətirə bilərsənmi, mən bu saat
qayıdırıam. (Gedir.) Leyla xanı m-Evi yıxılmış pul adı çəkiləndə, elə bil ki,
əzizlərinin adı çəkilir... Mən bir belə qəribə adam görməmişəm... Amma Rəhim,
bilmirəm sən də nə danışırın. R ə h i m-Cəhlkara haqq söz naxoş gələr... O hər
nə desə, gərək cavab verəsən ki, bəli, belədir. L e y l a x a n i m-Mən
qorxuram, Rəhim, kişi məni xataya sala. Höcət adamdır, ondan hər nə desən çıxar.
R ə h i m-Bəli də! Rəhim ölmüşdü ki, səni onun əlindən alsınlar... And olsun
allaha, dünyayı-aləmi xaraba qoyaram... Mən atamı, anamı unudub bu qapıda səndən
ötrü nökərçiliyi qəbul eləmişəm, səni dəxi əldən qoyacağam, Arxayın ol, Leyla,
elə iş ola bilməz... Kişi budur gəlir, (bərkdən) qızın borcudur atası buyursa
ki, qızım səni bir hambala verdim, gərək cavab versin ki, sahib-ixtiyarsınız,
ata! Ələlxüsus o məqamda ki, cehizsiz və xərci də özündən ola... A ğ a Kərim xan
(daxil olur)-Bərkallah, Rəhim, afərin! Bu gündən sən mənə artıq xoş gəlirsən.
Allah qoysa, mərhəmətim sənə çox olacaq. Leyla, bundan sonra hər nə Rəhim desə,
onun sözündən çıxmayan, eşidirsənmi? Mən gedirəm şəhərə, lazımı şeyləri
almağa, siz də yavaş-yavaş hazırlanın. L e y l a x a n i m-Nə hazırlaşmaq?
Vallah, bu saat başım bərk ağrıyrı, gözlərimi də aça bilmirəm, bədənim titrəyir.
(Gedir.) Ağa K ə r i m xan (gedə-gedə)-İndi qayıdırıb dişlərini tökəcəyəm ha! A
zalımın qızı, bircə başa düş eyy... Cehizsiz, xərci də özündən. Rəhim, sən
Leylanı əldən qoyma. (Gedir.) R ə h i m-Leylani əldən qoyan günü allah məni yox
eləsin...Ağa, dürüst arxayın ol... Leyladan əl çəkmərəm, ölsəm də... Zarafat
deyil, cehizsiz, xərci də özündən... (Rəhim üzünü Leyla gedən tərəfə tutub.)
Dünyada puldan yaxşı şey ola bilməz... Vaxt olar ki, Leyla xanım, atandan
razılıq edərsən ki, məni dövlətli adama verdi. Cehizsiz, xərci də özündən...

Atayın elə adı xandır, onda pul nə gəzir?.. Neylirsən kişinin cavanlığını?
Nəcabəti, ağıl-kamalı, pulu olsun, pul! Qanırsanmı, Leyla xanım, pul, pul! A ġ a
Kərimxan (çöldən)-Bərkallah, qoçağım Rəhim, afərin! R ə h i m (xan tərəfə
baxıb)-Özün ölüsən, başın üçün, Ağa Kərim xan, Leyləni verdim, sən də verdin Ağa
Heydərə... P ə r d ə İ K İ N C İ M Ə C L İ S Vaqe olur həmin otaqda. A ġ a K ə r
i m xan (tək)-Vallah, axır ki, türk döyun-məsinə düşmüşəm... İt hürdükçə qaçıram
bağ'a. Əlac nədi, qor-xuram... Zalim uşaqları sandıqcanın yerini bilib, pulumu
apararlar. Yerini dəyişməyə də cürət edə bilmirəm, qalmışam naçar. Bədircahan
(daxil olur)-Salam əleyküm... Nə olub,ağa, öz-özünə danışırsan, qadon alım? A ġ
a Kərim x a n-Xoş gördük, Bədircahan! Kefin, damağın? Arvad, necə dolanırsan,
yaxşısanmı? Bədircahan-Xoş günün olsun, ağa, bir təhər dolanıram... Yəqin, ağam
nişanlığını xəyalında tutub, onunlan öz-özünə danışındı, hə?.. Ağa Kərim x a
n-Xeyr a a... Gədə köpəyə yal verməmişdi, o barədə söylənirdim.
Bədircahan-Muzdur elə belə olar, başına dönüm. Eşşək kimi bizləməsən, yeriməz. A
ġ a K ə r i m x a n-Bədircahan, mən səni elə o işdən ötrü çağırıtmışam... Ancaq
bir az səbr elə, bu saat qayıdırıram, (kənara) bağçaya səfər lazımdır, gedim görüm
sandıqça salamatdırımı? (Gedir.) Bədircahan-Bu zamanada kimsə bifayda heç kimin
ağzına su damızmaz. Mənə nə olubdu?.. Ağa Kərim xanın başı üçün, ondan bir şey
qopartmamış əl çəkməyəcəyəm... Donquzdan bir tük çəkmək qənimətdir.4 Ə h m ə d
(daxil olur)-Paho, Bədircahan nənə, sən hara, bura hara, lotular aşnası?
Bədircaha n-Səni axtarıram, alabaş. Ə h m ə d-Nədən ötrü məni axtarırsan, ay
hiyləbaz, kəndirbaz, oyunbaz, kələkbaz? B ə d i r c a h a n-Səni axtarıram ki,
gözünün içində lombaynan tüpürüm. Ə h m ə d-Nə səbəbə xidəmat əhlinin
nuri-didəsi? Bədircaha n-Ağzına gələn hədyanı danışmayasan. Heyvan oğlu heyvan!
Ə h m ə d-Söyüşün də mənə qənd-şəkərdir, ay maralı! Qulaq as, xandan qorxuram
məni qova. Ancaq İskəndər xanınsənən bir vacib işi var, nə təhər olsa gərək onu
bu gün görəsən. Mən bilirəm ki, sən nə işdən ötrü buraya gəlmisən. Amma,
Bədircahan nənə, vallahi adını pəhlivan qoyaram, hərgah xandan bir şey qoparda
bilsən. Bu bir zindiq oğlu zindigdir ki, ondan bir tük də çəkmək olmur. "Vermək"
dəftərində yazılmayıb, Bədircahan-Mən də Bədircahanam, Əhməd, qopartmasam, əlimi
kəsərəm. Heç bilirsən mən hansı yuvanın quşuyam? Tülək tərlanam, tülək! Ə h m ə
d-Sən ölüsən, nə qədər kefindir səni tərif elər. Razımdəndlik elər, xəzinələr
vədə elər. Axırı... heç nə, get ay batandan sonra gəl. Ayağına yıxılıb
dizin-dizin sürünenən, dilini bir qarış çıxardıb yalvarasan, bir zəqqum da
verməz... Onu mən tanıyıram. Bax odur ey, topal olmuş budur gəlir, mən getdim.
(Qaçır.) Ağa Kərim xan (daxil olur, kənara)-Əlhəmdülillah, yerindədir... hə,
Bədircahan, söylə görüm nə var, nə yox? Bədircahan-Gözüm dəyməsin, ağa, tufu,
tufu, tufu... Sən o yandan bəri gələndə, dedim: görəsən allah, bu hansı cavandır
qıpqırmızı, lalə kimi, sona yermişdi... Oğlanlarıım ölsün ki, doğru deyirəm.
Maşallah, gözüm ayağının altına. A ġ a K ə r i m x a n-Sinnim altmışdan artıqdır
ha, Bədircahan... Onunla belə kör pəhlivanam ya yox? Bədircahan-Altmış yaş,
sinnin elə çiçəklənən lalə vaxtıdır, nə deyirsən, a başına dönüm! A ġ a K ə r i
m x a n-Yox, Bədircahan... heç olmasa bir iyirmicə yaş əskik olsaydı, yaman
olmazdı. B ə d i r c a h a n-Elə onsuz da yüz il ömür edəcəksən, başına dönüm.
Çünki, bax, burnunun üstəki ziyildən mən aşkar görüürəm ki, sənin ömrün yüzdən
artıq olacaq. Yavaş, bir alnını mənə göstər görüm. Pəh, pəh, pəh! Başın üçün,

xan, bu cızlardan yüz iyirmi iki körünür... Maşallah, maşallah! Tufu, tufu,tufu!
Ağa Kərim x a n-Məni ələ salma, arvad! Belə iş olmaz. Bədircahan - Nəvə -
nəticələrindən artıq ömür edəcəksən... Sözdür mən sənə deyirəm. İstəyirsən inan,
istəmirsen inanma. Mən oxuduğumu sənə ərz eləyirəm. Ağa Kərim x a n-İstərdik sən
deyən olsun... İslərimiz nə haldadır, İslərimiz? Ondan söylə. B ə d i r c a h a
n-Heç soruşmaq lazım deyil... Bir işə ki, Bədircahan iqdam eləyə, o gərək həll
olunsun, mümkün deyil ki, olmasın... Ağa, başın üçün, qızı, anasına o qədər
səndən dedim ki, ağızları açıq qalıb, az qaldılar ki, valeh olsunlar...
Oğ-lanlarım ölsün ki, Züleyxa xanım sənə belə aşkarca aşiq-məşuq olub,
dinməz-söyləməz. A Ğ a Kərim x a n-Demək, iş düzəlibdir də, alacayıq? Bədircaha
n-Alacayıq hansıdır?! Bədircahan ola, əlindən iş qurtula? Elə zad olmayıb və
olmayacaq... İki o məqama gətirmişəm ki, Züleyxa xanım gəlib, buradan Leyla
xanım ilə, bir yer var, oraya gedəcəklər... Bu mahnadır məhz səni gör-məkdən
ötrü. Ağa Kərim x a n-Cox pakızə, mən də buyurum, faytonu hazır eləsinlər.
Bədircahan-Afərin xan... Bax belə ey... Fayton, fayton... Əlbəttə, qoy bilsinlər
ki, Bədircahan da yer üzündə bir Bədircahandır. Ağa Kərim xa n-Yavaş görüm,
Bədircahan, bəs cehiz barəsində danışlıq olmadı? Axır sən gərək anasına
qandırıydın ki, bizim vilayətdə cehizsiz qızı heç kim almaz. Bədircahan-Allaha
şükür elə, xan, papağını göyə tulla. Mən sənə qız alıram ki, ildə sənə min manat
xeyri olacaq. A Ğ a K ə r i m x a n-Min manat xeyri olacaq? Bəs deyirlər ki, çox
kasıbdır, heç zadları yoxdur. Bədircahan-Səbrini bas, ağa, hesabına bax!
Züleyxanın bir xasiyyəti var ki,gündə bircə dəfə təam yeyir. Bir parça əl
böyüklüyündə çörək, bir az süd, ya qatıq, ya da ki, ikicə dənə yumurta.
Vəssalam, nəğmə tamam... Zər libası, qızıl zinəti görməyə gözü yoxdur... hesab
elə, qeyri qız olsa, o səndən istəyəcək: yaxşı yemək, içmək, zər-xaradan çərkəzi
tuman... Mənim kimi kasib arvad da qapına gələndə bir şey də baxşayış eləmək
lazımdır... Bu xərclərin hamısını bir yerə cəm edəndə iki min-dən artıq elər. A
Ğ a Kərim x a n-Xa, xa, xa... Bu günü sərçə dünənkinə çıx-çıx öyrədir. Özün
öləsən. Bədircahan, qulaq as, çox yemək günahdır, zər-ziba geymək
günahi-kəbir... Baxşayışın mənasını bilmərrə yadına salmaq istəmirəm. Qonaq
getmək yaxşıdır, gələn qonağı görməyə gözüm yoxdur. Hay, hay, Bədircahan, əcəb
mənə mədaxıl yeri göstərdin. Boynunu yərə soxum, cehizdən danış, cehizdən!
Bədircahan-Cehizi yoxdur, ancaq mülkləri var, anası ölən kimi qalacaq qızına. A
Ğ a K ə r i m x a n - Ölmə eşşəyim, ölmə, yaz açılar, yonca bitər.Cehiz səhbəti
hələ dursun, mən bir işdən qorxuram:mən qoca, o cahilə... Mən onu alandan sonra
bəlkə o dinc oturmadı, onda necə olsun? Bədircahan - Bu barədə heç qorxmaq lazım
deyil, çünkü onun cahil oğlanlardan bilmərrə zəhləsi gedir, görməyə gözü yoxdur,
Ona xoşa gələn qocadır, qoca. Deyir ki, cahilin başında ağıl olmaz, məhəbbətə
etibarı... Qoca kişi məhəbbətdə möhkəm, dünya işində mahir, imtahandan çıxmış,
hər bir fəndən xəbərdar... Kişidə hənalı saqqal gərək, gözündə eynək.., İndi
bilirsən, ağa, nə var? Bax, mən səni xəbərdar eləyirəm, hərgah doğrudan onu
almaq istəyirsən, heç vaxt səy eləmə özünü ca-hil göstərməyə. Allah eləməmiş,
birdən başlarsan cahilliqdan dəm vurmağa, onda iş yəqin ki, düzəlməz. Ağa Kərim
x a n-Bərəkallah, Züleyxa, bərəkallah! Afərin! Bədircahan-Allah vurub, deyir,
cahilları, qocadan danış... Cahnidə, yaxşı-yamanı görmüş... Dostaşnalarının,
evrətlərinin bietibarlığın görmüş... Cahildən, deyir, nə səmər.., Yağış dəymış

toyuq kimi görürsən, deyir, birçəklərin dariyıblar, papaqları gəc, guya ki boğazlarında xış qalıb... Ciblərində bir quruş yox. A ğ a Kərim x a n-Yəqin mənim özümdə də artıq pul yoxdur... Bəri bax görüm, Bədircahan, sən mənim başım, doğrusunu de, mən sənin özünə xoş gəlirəmmi? Bədircahan-Ay ağa, oğlanlarım ölsün ki, yalandan demirəm, mən sənin boy-buxununa baxanda az qalıram ölüm. Yerişin kəklik yeri, boyun sərv ağacı, danışanda ağızından qənd-şəkər tökülr. Qadon alım, ağa, zəhmət olmasa bir otaqda gəzin görüm (xan gəzir.) Xa, xa, xa!.. Pəh, pəh, pəh! Maşallah! Taha bəsdi... Ağa, bəsdi, bəsdi, bəsdi, başına dönüm. Vallah qorxuram sənə gözüm dəyə... Tufu, tufu, tufu, tufu! A ğ a K ə r i m x a n-Atamın ərvahına, Bədircahan, mən heç ömrümdə azar görməmişəm. Pamazı paltarım olur həmişə qalın... Ancaq hərdən-birdən dişlərim ağrıyrı, çox vaxt belim...
Bədircahan-Axır ki, ağa, səndən Züleyxa xanıma o qədər demişəm, o qədər tərif eləmişəm ki, biçarə qız səndən ötrü dəli-divanə olub. Dəxi gözünə yuxu da getmir. Ağa Kərim x a n-Laçinsan, Bədircahan, laçın! Gör, allah qoysa, səni nə qayda razı edəcəyəm, Bədircahan-Xan, bilirsən, başına dönüm, səndən bir təvəqqə edəcəyəm. Ümid ki, müzayiqə olmaya, divanda bir iş başlamışam, pul yoxdur. A ğ a Kərim x a n-Bədircahan, Züleyxanın neçə yaşı ola bilər? Bədircaha n-Ceyran balasının on altı, ya on yeddi yaşı var, lalə vaxtıdır. Ağa, pul olmasa, böyük zərərə düşə bilərəm. Sizdən təvəqqə eləyirəm... A ğ a K ə r i m x a n-On altı, ya on yeddi... Pəh, pəh, pəh. Bədircahan-Çahi-zənəxdanı lalə üzündə... Pəh, pəh. pəh, allah nəsib eləsin, insallah (səktə). Divandakı iş yadıma düşəndə ovqatım təlx olur. Ağa Kərim x a n-Cehizi də olsa idi, dünyada dərdim olmazdı... heyf, səd heyf! Bədircaha n-Cehizi yoxsa da, mülkü var... İş əldən getsə evim yixılacaq ağa... Sənin söhbətin ortalığa düşəndə Züleyxa xanımın barmağını kəssən, xəbəri olmaz, elə üzü gülür, gözləri parıldayırlar... Ağa, bəs mənim işimə nə deyirsiniz? Ağa Kərim x a n-Sən ki Züleyxanı belə tərif edirsən, gör sənə nələr verəcəyəm. Bədircahan-Elə mənim divan işimə kömək edərsən, dəxi mənə artıq şey lazımlı deyil, bir beşaltı manat kifayət elər... Borc da olsa ver, ağa, başına dönüm, ölenədək sənə duaçı ollam. Ağa, allah xatırınə müzayiqə eləmə. A ğ a K ə r i m x a n-a n-Demək, Züleyxanı alırıqsə... yaman olmaz... Çox sağ ol. Bədircahan, hələ ki xudahafiz. Bədircahan (xanın ətəyindən tutub)-Xan, balalarım sənə qurban, heç olmasa bir ikicə manat ver, qalanın özgədən taparam,,, Allah xatırınə, ağa! A Ğ a K ə r i m x a n-Yavaş, gedib görüm fayton necə oldu? Bədircaha n-Ağa, atam, anam sənə qurban, balalarım sənə qurban,,, Ağa, səni and verirəm Züleyxa xanımı əziz canına, bir artıq şey deyil iki manat. A ğ a Kərim xan- Kimdir, a gədə, məni çağırın, burax görüm, kimdi məni çağırın? Əl çək, pəə! Əl çək deyirəm sənə! (Gedir.) Bədircahan (tək)-Məlun oğlu məluna bax a a!.. Buy, səni görüm dilin ağızında yansın, kişi! Sənin adın çəkiləndə, a kaftar, Züleyxa xanımın qusmağı gəlir. Öl, Öl, Öl, canın çıxsın! Belə də xəsis olarmı Ta başınıza dönüm! Öləməyəcəksən, a zındıq oğlu zındıq? Vallah ölcəksən, ehsanından yeyib, goruna min deyəcəyəm. Deyəcəyəm ha, deyəcəyəm ha! Al gəldi deyəcəyəm, Ağa Kərim xan, al gəldi! Pər də ÜÇÜNCÜ MƏCLİS Vaqə olur həmin otaqda. Ağa Kərim xan, İskəndər xan, Leyla xanım, Rəhim, Əhməd, Səfərəli daxil olurlar. Ağa Kərim xan (əyləşib)-Qatar durun! Adbaad hər nə ki sizə buyuracağam, obu gün gərək cabəca əmələ gəlsin! Vay o adamın halına ki, nöqtəcən səhlənkarlığı çıxa; ayağın falaqqaya salıb dırnaqların tökəcəyəm!.. Eşidin və yadınızda saxlayın!... Leyla,

yaxın gəl, diqqət və səy ilə həyət-bacanı təmiz-təmiz süpürtdürib, gül kimi elətdirərsən. Su səmdirib zərrəcən qoymayasan toz qalsın. Otaqları, pəncərələri həmçinin... Vay sənin halına hərgah bir səndəl ya miz xarab ola. Əla-və, özün nə qədər boşqab, nəlbəki, kasa ortalığa gələcək isə, tam hesab ilə verib, hesab ilə də təhvilə gətirərsən. Vaveyla bircəsi onlardan sına, ya oğurlana. Get dur yerində. (Gedir.) Əhməd, yaxın gəl, pişidmətlik səninlədir. Mizin üstə diqqət-səliqə ilə boşqabları, piyalələri, kasaları düzərsən! Qonaqlar əyləşəndən sonra durarsan kənarda, hər nə buyursalar, o saat əməl elərsən. Bir kəlmə danışmazsan. Zəmanı ki, başladılar şərbət içməyi, tez-tez su təklif elərsən. Şərbət istəyənə artıq məhəl qoymazsan, guya ki, eşitmirsən. Neçə dəfə təkrar edəndən sonra piyalənin dibinə bir az şərbət töküb verərsən, hərgah bacarsan, bir az da qaşqabağını turşudarsan... Qandın nə buyurdum? Ə h m ə d-Qandım, xan. Ancaq bilmirəm elə bu libasdəmi qonaqlara qulluq edəçəyəm? A ġ a Kərim xa n-Bəs necə məgər? Yoxsa fikrində var ki, mənim əbamı geyib qulluq edəsən? Ə h m ə d-Xeyr, ağa, iş onda deyil. A ġ a K ə r i m xa n-Bəs nədədir? Ə h m ə d-Ağa, başına dönüm, məgər görmürsüz arxalığım qabaqdan əl böyüklüğündə yanıb, şalvarım da daldan cırılıb? Yamamaq da mümkün deyil, əyiləndə lap biabırçıdır. A ġ a K ə r i m x a n-Eybi yoxdur, çiynində qətifə olacaq, bir ucunu at ciyinə, bir ucunu da arxalığın qabağına. Özün də dik dur, heç vaxt əyilmə, dalını qonaqlara əvərilmə, vəssalam. Burada bir çətin iş yoxdur. Bax, hələ onda heç zad görünməz. qandın? Get dur yerində! İskəndər, yaxın gəl, sənin borcundur mənim nişanım gələndə pişvazə çıxıb, ona xoş gəldin söyləyəsən və artıq xoş sifət göstərəsən. İ s k ə n d ə r x a n-Bir səbəb yoxdur ki, mən Züleyxaya pis sifət göstərəm. Mən canımı, malımı onun yolunda nisar etməyə hazırlam, dürüst arxayı olun, ata! Ağa Kərim x a n-Yalan danışma, oğul, eyibdir səndən ötrü... Məlum və aşkar işdir: heç vaxt uşaqların xoşuna gəlməz ki, ataları gedib dübarə evlənə, analarının yerinə qeyri arvad gətirə. Bu sözləri nə üçün biməna danışırsan? İskəndər x a n-Əlbəttə, mənası var ki, danışıram. Siz arxayı olun, ata. Züleyxani görəndə mən elə bilirom ki, dünyayı-aləmi mənə verdilər. A ġ a K ə r i m x a n-Hərgah bu sözləri canü dildən deyirsənsə, mən səndən razı olaram... hər halda, səndən lazımdən hürmət gözləyirəm. Qızım, Leyla, sən də bu sözlərə qulaq as, çünkü sən tərəfdən də gözləyirəm hörmət və ixləsi o vücudə ki, bu evdə xanım olacaq. Leyla xanım-Əlbəttə, bizim borcumuzdur ona hörmət etmək və onun hər bir xahişin əmələ gətirmək. Dürüst arxayı olun. A ġ a K ə r i m x a n-Çox pakizə, allah razı olsun... İndi siz gedə bilərsiniz... Leyla, İskəndər, Əhməd, gedin işlərinizdə olun! (Gedirlər.) Rəhim, Səfərəli, yaxın gəlin. Qəsdən mən sizi axıra saxladım. S ə f ə r ə l i -Ağa, mən sizə aşpazlıq eləyəcəyəm ya mehtərlik? A ġ a K ə r i m x a n-Sən bu gün lazımsan necə ki aşpaz, və necə ki mehtər, amma əvvəl gərək aşpazlıq edəsən. S ə f ə r ə l i -Belə olan surətdə rüsxət verin. (Mehtər libasın çıxardıb, aşpaz libasında qalır.) A ġ a K ə r i m x a n-hə, bərəkallah. Xa, xa, xa! Bərəkallah. Bir belə dur görüm, xa, xa, xa! R ə h i m-Səfərəli bir az tənbəl olmasa, heç əvəzi yoxdur. Çox qoçaq oğlandır. S ə f ə r ə l i -Səhv eləmə, Rəhim, tənbəl şah qapısında olar... Bəzi vaxt elə xan qapısında da olar... Bizim tənbəlimiz də Əhməddir, müftəxor. A ġ a K ə r i m x a n-Mən tənbəl adamı sevmərəm... Siz özünüz görürsünüz ki, gündə neçə dəfə bağa girirəm görüm meyvə-zad oğurlayan olmayıbdır. Kişi üçün tənbəllik böyük eyibdir, bilirsən,

indi, Səfərəli, nə var? Bu axşam mənim neçə nəfər qonağım var, onlar üçün gərək əla xörəklər hazır edəsən. Səfərəli-i-Ağa, xörəklərin yaxşı olmayı bağlıdır xərcə, xərc də bağlıdır nəqd pula. Nə qədər xərc çox olsa, o qədər də xörəklər yaxşı olar. Ağa Kərim xənənə-Pəh... axmaq oğlu axmaq! Mən ağızımı açmamış pul, pul. Guya ki, puldan sivayı gədənin dili qeyri söz tutmur. Rəhimi-m-Mən ömrümdə heç belə namünasib cavab eşitməmişdim. Guya ki; artıq pul ilə yaxşı xörəklər bişirmək çox çətin işdir! Onu bizim Bədircahan nənə də bacarır. İş ondadır ki, az pulla yaxşı xörəklər hazır edəsən, ucuz. Səfərəli-i-Vallah, mənim başıma balta ilə də vursanız, mən genə başa düşə bilmirəm və bilməyəcəyəm, necə ola bilər ki, yaxşı xörəklər hazır edəsən az pulla, ucuz. Bəli, doğrudur, ucuz almaq olar həsrətülümülük! Bizim dildə qaraca qovurma deyirlər. On quruş versən, bir dolu sini verirlər. Ağa Kərim xənənə-gədə, Səfərəli, sənin qəsdində, balam, odur ki, məni xoruza yükləyəsən, mən də ona razı ola bilməyəcəyəm, vəssalam. Rəhimi-m-Nə üçün, qardaşım, Səfərəli, başa düşmürsən? Ağanın tələbi odur ki, yaxşı xörəklər olsun, özü də ucuz. Burada bir belə çətin məsəl yoxdur. Səfərəli-i-Ağa Rəhim, ola bilərmi ki, sən özün aşpzalığı qəbul edəsən, xörəklər bişirəsən, həmi yaxşı, həmi ucuz. Ağa Kərim xənənə-Səsini kəs, nadürüst oğlu nadürüst! Sənə hər nə buyururam, ona əməl elə, yaxşı xörəklər, özü də ucuz! Səfərəli-i-Əlac nədi... Ağa deyir sür dərəyə, sür dərəyə, Eybi yoxdur, buyur görək, neçə qonaq olacaq? Ağa Kərim xənənə-Yəsəkkiz, ya on. Amma sən xörək hazır elərsən altı adam üçün... Ondan ötrü ki, bir xərək ki, bəs elər altı adama, o kifayət edər səkkizə də, ona da. Səfərəli-i-Qabaqcadan verrəm lülə kabab, ondan sonra pilov, pilovdan sonra.... Ağa Kərim xənənə-Ondan sonra mən də hazır elərəm sənin üçün falaqqa-çubuq... Zalim oğlu zalim! Sənin fikrin məni xoruza yükləməkdir? Yoxsa sənin qəsdin tamam şəhəri doyurmaqdır? Rəhimi-m-Xeyr ağa... Səfərəlinin fikri odur ki, qonaqları o qədər yedirtsin ki, yazıqlar toxluq eləyib qırılsınlar... Əzizim, qonaqlarımıza düşmən deyilik. Aşkardır ki, çox yemək az yeməkdən də qoyar. Yemək qaydasın bilmək özü bir böyük elmdir. Ağa Kərim xənənə-Bərəkallah Rəhim, afərin! Çörəyim sənə halal olsun! Səfərəli-i-Dəxi mən pəs. Rəhimi-m-Əlavə əzin, xörəklər gərək tez ürəktutan şeylər olsunlar. Tez, bir-iki tikədən sonra yeməkdən el çəksinlər, Ağa Kərim xənənə-Mən özüm çox imtahan eləmişəm, tez ürəktutan xörəklərdən birisi dögmə döşəmədir. Biri xəşildir. Birisi quymaqdır. Haflama gürzə, qorutdu aş, mal ətinin küftəsi, umac-bunlar hamısı ürək tutan şeylərdi. Rəhimi-m-Siz arxayı olun, ağa, mən özüm bu qəliz xörəklərdən seçib bir yaxşı nahar hazır elərəm. Ağa Kərim xənənə-n-İndi, Səfərəli, get, mehtər libasını gey, faytonu təmizlə və atları qos! Səfərəli-i-Ay ağa, bir yolluğa mənim adımı yaritmaz qoy, qurtarsın getsin. Vallah dəxi mən neyləyim? Ağa Kərim xənənə-n-Bu nə sözdü deyirsən, a gədə? Səfərəli-i-A başına dönüm, atlara biz arpa vermirik, ot vermirik, bir quru samandır, onu da veririk bir xəşmə... Belə yemlənən at at olar? Bir dəridirlər, bir sümük... Quyruğundan tutub kömək vermirəsən, heç ayaq üstə dura bilmirlər. Ağa Kərim xənənə-Yəni buradan şəhərin o başına gedə bilməzlər? . Səfərəli-i-Ərz eləyirəm ki, heç ayaq üstə dura bilmirlər... Siz nə buyurursunuz? Rəhimi-m-Ağa, siz heç darıxmayın, atları da mən hazır elərəm... Ancaq zəhmət olmasa, buyurun gedək görək qeyr işlərimiz nə haldadır. (Gedirlər.) * Bundan əlavə. Səfərəli (tək)-Mən heç qana

bilmirəm bu Rəhim nə girib meydana quyruğun bulayır; ay bunu elərəm, onu elərəm... Cəhənnəmə elə, gora elə! Xana bax xana! Xəşildən, quymaqdan dəm vurur. Adın da qoyub Ağa Kərim xan ağayı-Ərdəbili! Ölə-sən, ölə! Elə havlama, xingəl, mal ətinin küftəsi. Mal ətinin küftəsi girsin gözünə... (Bədirçahan, Züleyxa xanım daxil olurlar.) Bədircaha n-Qadan alım, Səfərəli, xan evdədirmi? Səfərəli--Bəli, evdədir. Bədircaha n-Eybi yoxdur, başına dönüm. O gələndə bizi yeməyəcəkdir ki. Qoy gəlsin, 3 üləy xaxanı m-Heç vaxt ola bilməz. Get bu saat Leyla xanımı çağır! Mən hara, xan hara?.. Eyib deyilmi, camaat bizə nə deyər? Bədircaha n-Ağrim xanın ürəyinə. Xan gələndə dünya qopmayacaqdır ki! İki kəlmə danışib, çıxıb gedəcək. 3 üləy xaxanı m-İki kəlmə olmasın, allah vara yarımkəlmə olsun. Sənə deyirəm olmaz, olmaz, vəssalam! Bədircahan-Belə işin var idi, qabaqcadan deyəydi... İndi mən başıma nə kül tökü? Mən də anavın buyruğuna görə səni bura gətirmişəm. 3 üləy xaxanı m-Anam çox özü üçün eləyib... Vallah, bu saat ayaqlarım titrəyir. Eyib deyilmi? Bu nə işdir sən məni saldın? Bədircaha n-Nə danışırsan, a qız? Bundan yaxşı iş olar? Xanın bir ayağı çöldədir, biri qəbirdə, bu gün sabah olər, mal-dövlət qalar sənə, sən də hər kəsi istərsən gedərsən ona. Burada bir eyibli iş yoxdur. Hərgah mənim özümü istəyən olsa, tullana-tullana gedərəm, heç kimi də vecimə almaram. 3 üləy xaxanı m-O arvad çox qələt eləyər ki, sahibindən sonra dübarə ərə gedər! Allah xatırına, get Leyla xanımı çağır gəlsin. Vallah, yoxsa mən bir saat da burada qalmaram. Bədircaha n-Aha, indi bildim fənnini... Sənin meylin o dünən nağıl elədiyin oğlandır, bildim, bildim... 3 üləy xaxanı m-Çox da bildin. Görək olanda eyib işdi? Altmış yaşında qoca ona taydı? Bədircahan-A qız, axmaq olma, xanın qaranquşcan ömrü qalmayıb. Nə danışırsan, bu gün, sabah təşrif aparacaq. 3 üləy xaxanı m (qıslılıq Bədircahanın, böyrünə)-Bu gələn eybəcər kimdir, Bədircahan? Ağa Kərim xan(daxil olur)-Sən bu evə xoş gəlmisin, Züleyxa xanım, səfa gətirmisin. Mənim bu cahü cəlalım sənə peşkəşdir. Eyib tutmayıñ ki, mən sizin yanınıza eynək taxıb gəlməmişəm, eynəksiz də sənin gözəlliyyin aşkar görünür. Məlum işdi ki, aya, günə eynək ilə baxarlar... Bədircahan, səbəb nədir ki, Züleyxa xanım danışmir? Mən çox arzu edərdim ki, onun mübarək səsini eşidim. Bədircahan-Xan, özünüz bilirsiniz ki, qız sağı həyalı olur, danışmaz, ələlxüsus sizi görüb biçarənin dili bil-mərrə tutulub. Ağa Kərim xanaxanı m-Əlbəttə, əlbəttə, həyanın özü cavənəzən üçün böyük gözəllikdir. Züleyxa xanaxanı m (kənara)-Necə murdardır, nə yaman eybəcərdir, başınıza dönüm! Ağa Kərim xanaxanı m-Budur gəlir mənim qızım sənin pişvazına... Qızım, gəl, gəl gör necə gözəl, həyalı qonaq bizə gəlibdir. Leyləx a xanaxanı m (daxil olur)-Əziz qonaq bizi sərəfraz edib, xoş gəlib... 3 üləy xaxanı m-Tez gələ bilmədim, bağışlayasınız... Leyləx a xanaxanı m-Xeyr, gərək siz məni bağışlayasınız, çünkü əvvəl mənim borcumdu sizin yanınıza gəlmək... Ağa Kərim xanaxanı m-Görürsünüz, Züleyxa xanım, mənim qızım nə tez qalxıb?.. Məlum işdir, cəngəldə ot tez bitər... Leyləya baxıb elə fikir eləməyin ki, mənim sinnim artıq ola (Bədircahan əlini ağzına vurub, işarə edir ki, elə sözləri danışma.) Bədircaha n-Ağa, nə sözdür buyurursunuz?.. Əlbəttə, gərək elə olsun. 3 üləy x

a x a n i m (kənara)-Görün necə heyvandır. A ġ a K ə r i m x a n-Bədircahan, barı sən dilmanc ol bizim aramızda... Bu saat əziz qonaq nə buyurdu? Bədircaha n-Züleyxa xanım təəccüb edir sizin məlahətinizə, şücaətinizə... Deyir bu biçimdə mən ömrümdə adam görməmişəm. A ġ a K ə r i m x a n-Bu söz məni açdı, Bədircahan... Bərəkallah Züleyxa xanım, afərin, maşallah. (Bu vaxt Ağa Kərim xanın oğlu görünür.) Budur oğlum da gəlir... Gəl, gəl, oğlum. Gəl, gəl pişvazə... 3 ü l e y x a x a n i m (Bədircahana)-Sənə nağıl etdiyim oğlan budur... Məgər bu xanın oğlu imiş? A ġ a K ə r i m x a n-Təəccüb etməyin ki, mənim belə böyük uşaqlarım var... Mən on dörd yaşında evlənmişdim... Ona görə... (Bədircahan dübarə işaretə edir.) İskəndər xan (daxil olur)-Dilim tutulub, nəfəsim batıb, təəccüb edirəm xudavəndi-aləmin işlərinə... Rəva deyil ola gül xar ilə ənis... *Dost. Ağa Kərim x a n-Xanım, sizdən təvəqqə eləyirəm oğlumun sözünə çox da qulaq asmayasınız; çünkü onun ağlında bir az əngəl var. İ s k ə n d ə r x a n-Heç acığın tutmasın, ata... Rəva deyil, insaf deyil yetmiş yaşında qoca, ağızında bir dişi yox... A ġ a K ə r i m x a n-Danişma, kəs səsini, ud! Nadürüst oğlu nadürüst, dilini yerindən qopardaram... İş qurtarib gedib, bu təzədən girib meydana ki, mən də varam! İskəndər x a n-Allah əgər mənim allahımdır, bu yazını pozar. A ġ a K ə r i m x a n-Keçəndən sonra, keçəndən sonra, İskəndər, bir gözümün içində dürüst bax! Mənitaniyırsan ki! Vallahi, səki dar ağacına çəkərəm... Nəməkbəharam, nadürüstheyvan! İ s k ə n d ə r x a n-Belin bükülüb, ağızında diş yox, başın əsir, əl-ayağın titrəyir. Sənə layiq deyil bu vaxtında evlənmək... Utan, həya el! Ağa Kərim x a n-Gədə, sənə nə olub, dəli olmusan? Başına at təpib? heç bilirsən nə danışırsan? Çıx bu saat mənim evimdən! Sürün gözümün qabağından, nəməkbəharam! İ s k ə n d ə r x a n-Xeyr, mən dəli olmamışam. Dəli sən olubsan ki, belə işə iqdam eləyirsən. P ə r də D Ö R D Ü N C Ü M Ə C L İ S Vaqə olur həmin mənzildə. A ġ a Kərim xan (çöldən)-A gədələr! Rəhim, Səfərəli, aman günüdür, gəlin, başınıza dönüm, evim yixilibdi, ay aman, ay dad!.. hər bir tərəfə qaçın, tutun oğrunu, qoymyın, a gədə, (daxil olur) ay allah, ay peyğəmbər, göylər, ulduzlar! Məni soyublar, dədəmə od vurublar! Pulumu kim apardı, allah?! Pulumu kim apardı?! Mənim gözəl pullarım, mənim əziz pullarım, gözümün işığı, belimin qüvvəti pulum! Vay, pulum, vay... Şikayət eləyəcəyəm yerdən, göydən... Bir divanxana qoymayacağam!.. On dəqiqə bundan irəli baxmışdım, pulum yerində idi... Mən nə işdi düşdüm, camaat? Mən ölürməm. Bax, canım yiğildi boğazımı... Sərbazlar, gəlin, minbaşilar, gəlin. Pulum tapılmasa bu boğazımdan özümü asacağam. Amandı qoy-mayın!.. (Gedə-gedə.) Amandı qoymayın! Amandı qoymayın!.. (Gedir.) İ s k ə n d ə r x an (daxil olur)-Görəsən genə nə olubdur ki, kişi qulun kimi bağırır. Yəqin bir küpədən-zaddan sindiriblər ona görə çığırır... Deyən gərək a kişi, məgər ölməyəcəksən? Nə xəbərdi, bir belə xəsislik olar? Məgər sənə o qədər dövlət kifayət eləmir? Başın batsın, kişi! Ə h m ə d (daxil olur)-Ağa, bir bəri zəhmət çək, tez ha. İ s k ə n d ə r x a n-Nə olub, a gədə? Atam nə üçün elə bağırıldı? Ə h m ə d (yavaşdan)-heç dinmə, ağa, atanı öldürmişəm, hələ çox bağıracaq. İ s k ə n d ə r x a n-Axır genə bir de görüm nə olubdur? Ə h m ə d-Sandıqçanı vurmuşam, içi dolu pul. İ s k ə n d ə r x a n-Sandıqçanə harada idi, balam? Nə təhər yerini bildin? Ə h m ə d-A başına dönüm, sən nə təhər adamsan? İndi söhbət məqamı deyil. Bu saat xan aləmi tökəcək buraya... Gəl görək sandıqçanı nə təhər edirik. (Gedirlər.)

(Minbaşı, Ağa Kərim xan daxil olurlar.) A ġ a K ə r i m x a n-Ölənədək
əlləşəcəyəm, dünyayı-aləmi xaraba qoyacağam... Mənim evimi yıxıblar, yurdumu
tar-mar eləyiblər... Zarafat deyil, minbaşı... Bir elə pul əldən getsin. M i n b
a ş 1-Xan, səbrini bas, əvvəlinci dəfə deyil ki, mən oğru axtarıram. Allah mənə
o qədər dövlət verəydi nə qədər ki, mən oğru tutmuşam, zindana salmışam. A ġ a K
ə r i m x a n-Ürəyim tab tutmur, minbaşı, məni qınama, qınama! Mən gərək
dünyayı-adəmin, divan əhlinin hamısını töküm buraya... Gərək mənim bu işim
açıla, yoxsa tamam divanı divana sallam! M i n b a ş 1-Nağıl elə görüm,
sandıqçada nə qədər pul var idi və nə vaxt aparıblar? A ġ a K ə r i m x a n-Heç
dilimə gətirə bilərəm? Sandıqçada var idi iki min tümən qızıl, basdırılmışdım
bağda... Sabahdan indiyə kimi beş dəfə baxmışdım. Pulumu elə bu saat aparıblar,
evimi yıxıblar. M i n b a ş 1 (yazır)-İki min tümən sandıqçada,,, Bəli, sonra...
A ġ a Kərim x a n-Ta nə sonrası var? Dədəmə od vurublar e!.. M i n b a ş 1- Kimə
gümanın var? A ġ a K ə r i m x a n-Tamam dünyaya. Bu saat gərək şəhər əhlinin
hamısını dustaq edəsən. M i n b a ş 1-hərgah mənim imtahanıma etibarın varsa,
artıq kuy qalmaqla lazım deyil. hətta işi xarab da eləmək olar. Bir balaca işin
üstünə düşdüm, kifayət elər, sonra sənin borcun deyil. Səfərəli (çöldən)-Əvvəl
quzunu soyun, sonra hər nə lazım olsa, mən özüm eləyərəm. (Daxil olur.) A ġ a K
ə r i m x a n-Kimi soyursan, a gədə?! Məni, məni? S ə f ə r ə l i-Xeyr, ağa,
quzunu deyirəm soysunlar. A ġ a K ə r i m x a n-Hansı cəhənnəmdə qalmışdin, a
gədə? Məni quzudan pis soyublar, evimi yıxıblar. M i n b a ş 1
(Səfərəliyə)-Yaxın gəl görüm, qoçaq! Xan, bir az səbr elə. Sən xanın evində
nəçisən? S ə f ə r ə l i-Mən həmi mehtərəm, həmi aşpaz. M i n b a ş 1-Sən qeyri
fikrə düşmə, əzizim, ancaq səndən hər nə sual etsəm, ona cavab ver. Elə üzündən
görürəm ki, sən təmiz oğlansan. Xanın iki min tümən pulunu oğurlayıblar.
Aşkardır ki, bu ev adamının işidir. Mənə doğrusunu de görüm, bu kimin işi ola
bilər? S ə f ə r ə l i (kənara)-Yaxşı ittifaq əlimə düşübdür. Bu iş heç kimin
işi deyil, məgər ki, Rəhimin. A ġ a K ə r i m x a n-Açıq danış, a gədə,
mizildama. M i n b a ş 1-Xan, allah xatırına səbriniz olsun. Bəs kimi deyirsən?
S ə f ə r ə l i-Xanın əziz nökəri Rəhimi. A ġ a K ə r i m x a n-Mən pulumu
gizlədiyim yerdə heç. Rəhimi görmüsən bağda? S ə f ə r ə l i-Bəli, elə bağda
görmüşəm. Ağa Kərim xa n-Ölində sandıqça görmədin? S ə f ə r ə l i-Bəli,
görmüşəm, balaca sandıqça. M i n b a ş 1 (yaza-yaza)-Nə təhər sandıqça idi? S ə
f ə r ə l i-Sandıqça nə təhər olar?.. Bu böyüklükdə, (Göstərir.) A ġ a K ə r i m
x a n-Mənim sandıqçam bu böyüklükdə idi. M i n b a ş 1 - Nə rəngdi? S ə f ə r ə
l i - Rəngi... rəngi... sandıqça rəngində. A ġ a K ə r i m x a n-hə, hə, hə!.. S
ə f ə r ə l i-Qırmızı. A ġ a K ə r i m x a n-Mənim sandıqçamın rəngi qara idi. S
ə f ə r ə l i-Bəli də, sandıqça qara qırmızı idi. A ġ a K ə r i m x a n-Heç şəkk
yoxdur ki, haman sandıqcadır... Minbaşı, yaz dəftərə, şükür allaha ki, düşmüşük
rədinə. S ə f ə r ə l i-Budur Rəhim özü gəlir. (Rəhim gəlir.) A ġ a K ə r i m x
a n-Bura gəl körüm... Dinməz-söyləməz al boynuna, mən sənə neyləmişdim,
nəməkbəharam ki, sən məni camaat içində rüsvay elədin? R ə h i m-Neçə məgər,
ağa? A ġ a K ə r i m x a n-Özün bilmirsən? Necə hansıdır? R ə h i m-Xeyr, ağa,
bilmirəm. A ġ a Kərim x a n-Ey nəməkbəharam, bilmirsən? hə? Gizlətmək lazım
deyil, iş aşkardır gün kimi. Mən səki götürdüm evimə, sənə etibar elədim, axırda
sən belə namərd çıxdın. Al boynuna bu saat, yoxsa başını bədənindən götürdərəm!

Rəhimi m-Ağa, müqəssirəm... Mənim qəsdim var idi əhvalatı açıb sizə bəyan edim, ancaq elə məqam tapmirdim... Allah xatırına, ağa, qəzəbnak olmayı! M inbaş 1-Özünü təmizliyə çıxartmaqdan ötrü dəxi nə sözün var? Rəhimi Mən o qədər müqəssir deyiləm, necə ki siz hesab edirsiniz. Ağa Kərimxan-Qaytar, qaytar özümə mənim dövlətimi, malımı, adımı, sanımı. Rəhimi m-Ağa, məni məhəbbət vadar elədi, mən müqəssir deyiləm. Ağa Kərimxan-Mən pulumu axtarıram, bu məhəbbətdən dəm vurur... Vallah, yaxşı məhəbbətdir: özgənin pulunu oğurla, adını qoy məhəbbət. Rəhimi m-heç kimin dövləti mənə lazım deyil. Mən bu evdə puldan ötrü nökərçilik eləmirəm. Ağa, allah xatırına, mənim munisimi əlimdən alma! Ağa Kərim xan-Vermərəm! Dünya bərpa ola, köydən Cəbrayıl, Əzrayıl gələlər, genə vermərəm. Padşaha layiq dövlətimi oğurlamışan, hələ genə sözün vardır danişmağa! Rəhimi m-O şey ki, mənim əlimdədir, onu oğurlamaq mümkün deyil, ağa! Ağa Kərim xan-Əlbəttə, mümkün deyil, qaytar! Rəhimi m-Ağa, ya məni öldür, başımı kəs, ya mənim əlimdən Leylanı al, qeyri fikrə düşməyin. Leyla güldən təmizdir... Mən də namərd adam deyiləm. Ağa Kərim xan-Bu da bir müsibət... Bu da bir müsibət... Xudaya, mən nə günah eləmişdim? Səfərəl i-Ağa, mən səni elə görürəm axırdı qızını oğruya verəcəksən. Rəhimi m-Səsini kəs, heyvan! Vallah, bu saat səni iki parça elərəm. (Leyla xanım, Züleyxa xanım, Bədircahan daxil olurlar.) AĞA Kərimxan-Əməyim gözünə dursun, Leyla, bu nə işdir, bu nə müsibətdir?.. Hər ikinizi dar ağacına çəkəcəyəm, atamın ərvahına... Pul getsin, namus getsin. Minbaşı, buyur kəndir gəlsin... Tənəf, tənəf, tənəf... Ağa Heydər (daxil olub) -Nə olubdur məgər, cənab Kərim xan? Nə səbəbə qəzəbnak olmusunuz? Ağa Kərim xan-Zülm, müsibət asimana bülənd olub... Öz nökərim iki min tümən pulumu oğurlayıb, qızımı da yoldan çıxardıb. *Tənəf-*tənab* sözünün təhrif olunmuş şəklidir. Rəhimi m-Xan, allahdan qorx... hər nə mənə deyəcəksən de, amma cürətiniz yoxdur mənim üstümə oğru adı qoyasınız. Ağa Kərimxan-Ağa Heydər, bu zalim oğlu, sənin namizəd nişanlığını yoldan çıxardıb... Qeyrəti sizə düşər... Nə durmusan, nə durmusan, vur bu mələn oğlunun boynunu! Ağa Heydər-Xeyr, məhəbbətə güc yoxdur... Bundan sonra Leyla mənə lazım deyil. Ağa Kərim xan-Cənab minbaşı, əhvalatdan müxbir oldunuz? İndi özünüz tənbəh kəsin... hərgah məndə ixtiyar olsa idi, hər ikisinin başlarını it başı kimi kəsərdim! Rəhimi m-Xan, bir tək Leyla xatırı üçün mən bu qapıda nökərçiliyi qəbul etdim. Mənə heç kimin cürəti yoxdur oğru desin və məni öldürmək qeyri mümkündür. Rüstəm xan Zəngilanının oğlunu heç kim öldürə bilməz. Ağa Heydər və Züleyxa xanı m-Nə dedin, oğlan, necə, necə? Rəhimi m-Bəli, atam Rüstəm xandır, anam da Xədicə xanım. Züleyxa xanı m-Oğlan, səni and verirəm pərvərdigara, nağıl elə görüm sən kimsən? Rəhimi m-Mən Rüstəm xanın oğluyam. Qaçaqlar küflətimizi əsir elədilər, atam bir yanda qaldı, anam bir yanda qaldı, məni apardılar... On ildir mən diyarbədiyər düşüb onları axtarıram. Bu atamın möhrü, bu da anamın bazubəndi. Ağa Heydər-Oğlan, möhrü göstər görüm. (Alır.) 3 üləy xanaxanı m-Qurban sənə, oğlan, bazubəndi göstər görüm (bazubəndə baxıb). Atam oğlu qardaş (qucaqlayır), mən özüm də Rüstəm xanın qızıyam. Ağa heydər (möhrə, bazubəndə baxıb, dici üstz çöküb)-Xudaya, şükür kərəminə! Balalarım, gəlin sizi bağrıma basım. (Qucaqlaşırlar, ağlayırlar.) Rüstəm xan Zəngilani mənəm! AĞA Kərimxan-Ağlamaq kifayət elər, gözlərin aydın olsun, qardaş. Amma əzizim, mən pulumu səndən alacağam ha... İskəndər xan

(daxil olub Əhməd ilə)-Ata, bu camaatın yanında söz ver ki, Züleyxadan əl çəkdim, sandıqçanı bu saat gətirim. A ġ a K ə r i m x a n-hərgah sandıqça salamat gəlib əlimə çatsa, deyərəm əl çəkdim. İskəndər xan (Əhməddən alib)-Buyur, ata! (Sandıqçanı verir.) A ġ a H e y d ə r-İşləri bilirom. Qızım, Züleyxa, yaxın gəl. İskəndər xan, sizi bir-birinizə tapşırdım, hər ikinizi pərvərdigara... Allah mübarək eləsin. A ġ a Kərim x a n-Rəhim xan, Leyla, yaxın gəlin!.. Əllərinizi bəri verin. Tutun, allah mübarək eləsin. Amma toy xərci məndən deyil ha, onu bilin! A ġ a H e y d ə r-Mən qəbul elədim, gözüm üstə. A ġ a K ə r i m x a n-Bu iki toyda mənə bir dəst libas da gərəkdir, budur qabaqcadan deyirəm. A ġ a H e y d ə r-Baş üstə, o da məndə. M i n b a ş 1-Allah mübarək eləsin. Ağa Heydər, bəs mənə nə? A ġ a Heydə r-Hər nə xahiş eləsən, hazırlam. Bədircaha n-Ağa Kərim, bu işdə mən o qədər çənə vurmuşam, dilim, dodağım qabar olub, gəzməkdən başmaqlarım dağlılib. Bəs mən yaziq deyiləm? A ġ a Kərim x a n-Min yalımı bir böyrünün üstə dedin, allah sənə lənət eləsin. A ġ a H e y d ə r-O da baş üstə, Bədircahana mən borcluyam. R ə h i m-Şam hazırlıdır, buyurun. (Gedirlər.) P Ə R D Ə*/ Nəcəfbəy Vəzrov. Əsərləri, Bakı: Elm, 1977.- s. 293-316